

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА

ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА
Процена ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење

Радна група за ажурирање националне процене ризика
од прања новца и финансирања тероризма

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА

Процена ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење

Издавач

Министарство финансија
Управа за спречавање прања новца
Ресавска 24, Београд

Уредник

Радна група за ажурирање националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма
Одлука Владе РС о изменама Одлуке о образовању радне групе за
ажурирање националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма,
05 Број: 02-5487/2024 од 20. јуна 2024. године
Јелена Пантелић, председник Радне групе – координатор националне процене ризика

Лектура и коректура

Јасна Алибеговић

Дизајн корица

Ивана Зорановић

Припрема

Досије студио, Београд

Штампа

Jovšić Printing Centar

Тираж

50

ISBN 978-86-81546-20-8

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Напомене:

Овај документ је припремљен уз подршку пројекта „Сузбијање економског криминала у Србији”, који финансира Шведска коју заступа Шведска агенција за међународну развојну сарадњу и спроводи Савет Европе. Садржај документа је искључива одговорност институција које су учествовале у његовој изради и усвајању и не представља нужно званичне ставове Шведске ни Савета Европе.

Ставови изречени у овом тексту припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а у Србији.

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА

ПРОЦЕНА РИЗИКА
ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Новембар, 2024

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА

- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА
- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ПРАВНИХ ЛИЦА И ПРАВНИХ АРАНЖМАНА
- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ НЕПРОФИТНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У СВРХУ ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА У СЕКТОРУ ДИГИТАЛНЕ ИМОВИНЕ
- ▶ ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

СВЕОБУХВАТНИ ПРИКАЗ

Непосредни исход 1 (*Financial Action Task Force – FATF*)¹ усмерен је на то да обезбеди да земље детаљно разумеју своје ризике од прања новца и финансирања тероризма и да то рефлектују на своју националну политику и стратегију. ФАТФ наглашава важност динамичног, свеобухватног и инклузивног приступа борби против прања новца и финансирања тероризма, имајући у виду сталне промене које су присутне у борби против прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење.

Разумевање државе сагледава се кроз свеобухватне политике и стратегију СПН/ФТ и процесе које спроводи. Одлуке државе морају бити флексибилне и треба да се прилагођавају изазовима окружења – ризицима од прања новца, финансирања тероризма, пролиферације, ризицима у вези са сектором дигиталне имовине, злоупотребима правних лица и правних аранжмана, могућностима злоупотребе цивилног сектора и њиховог коришћења за нелегалне активности.

Кроз стално преиспитивање ризика сагледавају се претње и рањивости државе и ресурси које држава ангажује за борбу против нелегалних радњи, на који начин држава расподељује ресурсе, које механизме користи како би елиминисала и/или умањила ризике да се могу „ставити под контролу” и пратити. Сагледава се колико су законодавне, регулаторне и оперативне мере државе сразмерне утврђеним ризицима.

Пратећи овај приступ, Србија стално унапређује своје оквири за СПН/ФТ и кроз редовно трогодишње спровођење процеса процене ризика покушава да благовремено идентификује претње и открије слабости система. Циљ државе је да се ефикасно супротстави свим облицима финансијског криминала и нелегалних активности и омогући да имовина нелегалног порекла буде одузета.

Кроз редовно процењивање ризика омогућава се стална евалуација система и обезбеђује се да оквири за СПН/ФТ остану прилагодљиви условима који се у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма стално мењају. Препознавање нових изазова, претњи и промена у финансијском, нефинансијском и регулаторном окружењу, од суштинског су значаја за одржавање ефикасности и делотворности државе.

Србија у 2024. години преиспитује процењене ризике у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма државе из 2021. године и спроводи :

Процену ризика од прања новца

Процену ризика од финансирања тероризма

Процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине

Процену ризика од финансирања ширења оружја за масовно уништење

Процена ризика злоупотреба непрофитног сектора у сврху финансирања тероризма

Процену ризика правних лица и правних аранжмана

¹ Радна група за финансијску акцију (*Financial Action Task Force – FATF*) – међународно тело које поставља стандарде у борби против прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење.

У складу са идентификованим ризицима Србија ће донети план мера и активности како би заштитила свој финансијски и нефинансијски систем од криминала.

Та побољшања ће помоћи Србији да делотворније испуни препоруке ФАТФ и ојача свој општи оквир за СПН/ФТ.

Организација процеса ажурирања процене ризика

Дана 20. 6. 2024. године Влада Републике Србије донела је Одлуку о образовању Радне групе за израду Националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење. Задатак Радне групе је да преиспита ризике утврђене претходном проценом ризика и утврди постојање евентуалних нових ризика, као и изазове који су детектовани у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма, пролиферацији, цивилним друштвима, присутне ризике за привредне субјекте и правне аранжмане и ризике својствене сектору дигиталне имовине.

Одлуком Владе већином су именовани представници институција који су учествовали у проценама ризика у претходном периоду што са једне стране доприноси бољем разумевању процеса процене ризика и разумевању система, а са друге стране допринело је конзистентности и ефикасности процеса.

За Националног координатора целокупног процеса израде процена ризика и председника радне групе именована је Јелена Пантелић, финансијски форензичар у Јавном тужилаштву за организовани криминал.

За потребе израде процена ризика формиране су подгрупе: Претње, Рањивост националног система, Рањивост финансијског и нефинансијског сектора и Финансирање тероризма којима су руководили представници институција.

За координаторе сепаратних делова система који су били предмет ажурираног процењивања формиране су групе:

1. Претње систему (Миљко Радисављевић, заменик тужиоца, Републичко јавно тужилаштво и Јасмина Милановић Ганић, заменик тужиоца, Јавно тужилаштво за организовани криминал);
2. Рањивост националног система (Маријана Симић Вујашевић, виши саветник, Јавно тужилаштво за организовани криминал и Татјана Јеросимић, Управа за спречавање прања новца);
3. Рањивост финансијског система (Виолета Бојић, виши супервизор, Народна банка Србије и Горан Купрешанин, секретар, Комисија за хартије од вредности);
4. Рањивост нефинансијског система (Данијела Танић Зафировић, виши саветник, Управа за спречавање прања новца);
5. Процена ризика од финансирања тероризма и пролиферације (Владимир Стевановић, виши саветник, Јавно тужилаштво за организовани криминал и Сања Дашић, виши саветник, Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података).

У оквиру група формиране су и мањи тимови (подгрупе) којима су координирали:

- Подгрупа за оцену ризика правних лица и правних аранжмана (Јасмина Милановић Ганић, Јавно тужилаштво за организовани криминал);
- Подгрупа за оцену ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине Србије (Филип Савић, самостални стручни сарадник, Народна банка Србије и Александар Божовић, виши саветник, Комисија за хартије од вредности);
- Подгрупа за оцену ризика злоупотребе непрофитног сектора у циљу финансирања тероризма (Драгана Видаковић, главни саветник, Безбедносно информативна агенција).

Чланови Радне групе за израду националне процене ризика поред наведених руководилица процеса били су и представници Врховног суда, Министарства унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције и Министарства правде.

Поред чланова Радне групе у раду на ажурирању ризика учествовале су и друге релевантне институције, представници Агенције за привредне регистре, Пореске управе, Министарства привреде, Министарства финансија, Републичког завода за статистику, Високог савета судства, Високог савета тужилаштва, Јавнобележничке коморе, Адвокатске коморе, Министарства унутрашње и спољне трговине, Министарства информисања и телекомуникације, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом, Управе царина и др.

Подршку у процесу пружили су и међународни експерти на радионицама за израду стратешких докумената и кроз размену идеја, независном приступу закључцима у вези са анализама ризика, приоритизацији података и начину сагледавања истих.

У читавом процесу било је ангажовано више стотина учесника (*stakeholder*), како из јавног тако и из приватног сектора (обвезници, удружења, коморе, организације цивилног друштва и др.).

У процес су укључени и академски закључци и анализе, као и анализе релевантних међународних организација и удружења.

Учешће приватног сектора

Партнери из приватног сектора имали су једну од кључних улога у унапређењу делотворности мера и откривању ризика у систему за спречавање прања новца и финансирање тероризма.

Уз подршку Привредне коморе Србије, цивилног сектора (представници НПО) и преко других секторских удружења (Удружење банака, Удружење осигуравача, Удружење посредника у сектору некретнина, ЈУТА – Удружење туристичких организација и др.) остварена је директна комуникација са лицима из приватног дела система који је на овај начин имао могућност да објективно и непристрасно искаже своје мишљење и закључке о промени ризика у претходном периоду. У том смислу поред непосредних састанака, коришћени су и бројни упитници за процену претњи, рањивости, финансирања тероризма, пролиферације и сектор дигиталне имовине. Упитници су коришћени и за питања која се односе на транспарентност података, а питања са приватним

сектором разматрана су и за правни оквир, институционални оквир, транспарентност података, регистрацију привредних субјеката и утврђивање стварног власништва.

Јавно приватно партнерство у систему за спречавање прања новца и финансирање тероризма нарочито долази до изражаја у процесу преиспитивања и утврђивања ризика, где су учесници из приватног сектора равноправан партнер у доношењу закључака.

Коришћене методологије и профилисање ризика

За процену ризика од прања новца и финансирања тероризма коришћена је методологија Светске банке, која је коришћена и за процену ризика привредних субјеката и правних аранжмана и процену ризика злоупотреба НПО сектора у сврху финансирања тероризма.

За процену ризика од прања новца и финансирања тероризма у сектору дигиталне имовине коришћена је методологија Савета Европе, док је за процену ризика од спречавања ширења оружја за масовно уништење коришћена методологија коју је Србија развила користећи ФАТФ методологију и Смернице ФАТФ за пролиферацију, али и искуства која има из претходне процене ризика за коју је коришћена Руси методологија.

У току рада одређени критеријуми из методологија су допуњени на начин да се уважи специфичност државе – правни институти који су успостављени, геополитичка локација, географска позиција Србије, положај Србије у међународном окружењу, те су извесни критеријуми из методологије, како је наведено, претрпели одговарајућа прилагођавања да би се ризик што објективније проценио.

На овај начин уважен је јединствен економски, геополитички и културолошки контекст државе.

Такође, Стручни тим Координационог тела за преиспитивање ризика од прекограничних претњи формиран 2019. године допунио је критеријуме из методологије Светске банке који се односе на прекограничне претње, узимајући у обзир географску позицију државе, међународну сарадњу, структуру клијената и ризичности по резидентности код обвезника и размену података. Та иновирани листа критеријума користила се и за процену прекограничних претњи и у процени ризика 2021. године, уз методологију Светске банке, као и у актуелној процени ризика.

Поред наведеног, представници Радне групе за процену ризика (национални координатор и руководиоци група) у току спровођења процене ризика 2018. године развили су сопствене критеријуме за процену ризичних форми привредних друштава узимајући у обзир правни и институционални оквир и процес регистрације и пословања привредних субјеката у Србији, како би ризици карактеристични за земљу били откривени и објективно процењени. У овој процени ризика коришћени су и ови критеријуми за коначну оцену ризичности.

Прикупљање, анализа и управљање подацима

Ово је четврта по реду Национална процена ризика од прања новца и финансирања тероризма, трећа по реду Процена ризика привредних субјеката и правних аранжмана, а друга по реду Процена ризика у сектору дигиталне имовине и процена ризика од спречавања ширења оружја за масовно уништење.

Од кључне важности за успешно реализовање процеса јесте ефикасно прикупљање и управљање подацима. Укључени су детаљни подаци из различитих извора, и то: подаци финансијских и нефинансијских институција, регулаторних тела, органа кривичног гоњења, полиције, тужилаштва, судова, регистратора, ресорних министарстава, надлежних инспекцијих служби и цивилних организација.

О свим прикупљеним подацима и начину коришћења биће више елаборирано у самом документу, а овде наводимо само неке од података који су коришћени у сврху процењивања ризика:

- како би се утврдила претња од прања новца прикупљани су и анализирани подаци о кривичним поступцима за прање новца: висина процењене имовинске користи, вредности имовине укључене у прање новца, вредности одузете имовине, подаци о броју пријављених, истраживаних, оптужених и осуђених лица, као и укљученост организованог криминала, подаци о „тамним бројкама”, привремено и трајно одузетој имовини из предикатних кривичних дела, подаци о кривичним пријавама, извештаји о сумњивим активностима, повратним информацијама и домаћој сарадњи, међународној сарадњи, преносу новца преко државне границе, прекограничним претњама, приливима и одливима новца из државе у чије се порекло сумња, модалитетима прања новца, начинима извршења прања новца и др.
- прикупљани су подаци о производима и услугама које се могу употребити/злоупотребити у сврху прања новца финансирања тероризма и финансирања оружја за масовно уништење и они повезани са сектором дигиталне имовине, подаци о финансијским трансакцијама, услугама, платном билансу државе, корпоративне информације, трансакције у вези са дигиталном имовином, пословним односима, коришћеним секторима, укљученим правним лицима, регистрованим привредним субјектима, резидентима, нерезидентима у финансијском и нефинансијском систему и сектору дигиталне имовине, подаци цивилних друштава итд.
- у процени ризика финансијског, нефинансијског сектора дигиталне имовине у првом кораку вршена је процена критеријума и прикупљани подаци који су у вези са контролним механизмима за спречавање прања новца (свеобухватност правне мреже за спречавање прања новца; ефективност надзорних процедура и праксе; расположивост и примена управних и казних мера; расположивост и примена санкција за учињено кажњиво дело; расположивост и ефикасност улазних контролних механизма; интегритет запослених у посматраном сектору; ниво знања запослених у посматраном сектору у вези са спречавањем прања новца; ефикасност функције усклађености пословања; ефикасност праћења и пријављивања сумњивих активности; расположивост и приступ информацијама о стварном власништву; доступност поуздане идентификационе инфраструктуре и расположивост независних извора информација). У другом кораку извршена је процена укупне величине/обима сектора, профил клијената, географска изложеност, производи и услуге, трансакције, канали испоруке и др. Затим је за сваки сектор процењиван преостали ризик који настаје након што су примењени напори за ублажавање ризика, тј. процењивано је да ли постоји резидуални ризик. У ту сврху је процењивана ефикасност система управљања ризиком од прања новца код свих институција и квалитет напора за смањење ризика.
- прикупљени су и анализирани подаци о институционалном и правном оквиру и променама које су уследиле у односу на претходни период државе, успостављеним механизмима сарадње, радним телима и групама, стручним тимовима, подаци који се односе на пореску транспарентност, ниво формализације економије, ефективност контрола граница и царинских контрола, кадровским капацитетима и интегритету запослених у институцијама у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма, транспарентности података у систему, институтима ревизије који функционишу у држави, стварном власништву и др.
- анализирани су спроведене активности и предузете мере у претходном периоду као резултат акционог плана државе за умањење и отклањање ризика, активности које и даље чекају на реализацију или нису спроведене у пуној мери, као и активности које нису дале резултате, па је потребно ревидирати их и променити приступ.

Коришћени су и подаци из научних и академских студија. Консултована су академска истраживања, релевантни закључци међународних организација, анализе и истраживања организација грађана и др.

ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД

Ново процењивање ризика обухвата период од три године, од 1. 1. 2021. године, када је урађена претходна процена ризика до 31. 12. 2023. године.

Нарочиту захвалност за помоћ и стручну подршку у процесу националне процене ризика надлежни органи исказују Привредној комори Србије и међународним донаторима Мисији ОЕБС-а у Србији, Пројекту за спречавање прања новца и финансирања тероризма у Србији који финансира Краљевина Шведска, а спроводи Савет Европе, Пројекту УНДП „Подршка јачању теничких капацитета и институционалном развоју Министарства финансија и координација у области економског управљања” и Канцеларији за дрогу и криминал (*United Nations Office of Drugs and Crime*) везано за разумевање Препоруке број 1 ФАТФ и питања која се односе на процену ризика од прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења оружја за масовно уништење.

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

Процена ризика у контексту прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења ОМУ захтева структурирани приступ који укључује разумевање материјалности, контекста, претњи, рањивости и резултирајуће вероватноће и последица.

- „**Материјалност**” је полазна тачка процене и односи се на значај различитих сектора у финансијском систему и економији и њихову релевантност за потенцијалне ризике од ПН/ФТ/ФП. У то су укључени изложеност прекограничним трансакцијама, регионални утицаји и међусобно повезане финансијске институције у земљи. Процена материјалности помаже да се одреди које области захтевају више фокуса и контроле у ширем оквиру процене ризика.
- „**Контекст**” обухвата шире регионалне и националне околности које обликују пејзаж ризика, укључујући геополитичке факторе, регионалну нестабилност и прекограничне утицаје који могу утицати на склоност ка активностима ПН/ФТ/ФП у Србији. Регионални фактори, као што су близина зона сукоба, економске везе са суседним државама и обрасци миграција доприносе укупном контексту у којем се могу појавити кривична дела финансијског криминала. Ово разумевање контекста пружа информације неопходне за идентификацију специфичних претњи – као што су криминалне мреже, терористичке групе или актери укључени у ФП, које могу представљати ризик за финансијски систем и националну безбедност.
- **Претње** укључују појединце, групе, ентитете и активности са потенцијалом да нанесу штету држави, друштву или финансијском систему криминалним или другим незаконитим средствима. То укључује криминалне актере, организоване криминалне групе, појединачне терористе или терористичке организације, професионалне пераче који делују као појединци и у организованим групама, појединце или организације које подлежу циљаним финансијским санкцијама, који настоје да прикрију незаконите приходе или да каналишу легалне приходе у незаконите сврхе, често користећи софистициране шеме и сложене структуре.
- **Рањивости** идентификују слабости у финансијским и институционалним системима који могу бити искоришћени од стране претњи. Рањивости могу варирати од неадекватног регулаторног надзора и слабих контрола до карактеристика специфичних за сектор, као што су карактеристике одређених финансијских производа, који се могу користити у незаконите сврхе.
- **Вероватноћа** сценарија за ПН/ФТ/ФП је производ ових фактора и одражава вероватноћу да ће претње искористити идентификоване рањивости у датом контексту и секторској материјалности.
- **Последица** је утицај или штетно деловање које активности ПН/ФТ/ФП могу имати, а обухватају потенцијалну штету по економију, социјалну стабилност, финансијски сектор, међународни финансијски положај, домаћу, регионалну и међународну безбедност.

Дакле, **ризик** у овом оквиру постаје функција начина на који последице активности ПН/ФТ/ФП утичу на стратешке циљеве Србије у различитим областима развоја и безбедности. Процењом материјалности, контекста, претњи, рањивости, вероватноће и коначним утврђивањем ризика од активности ПН/ФТ/ФП, држава може да одреди приоритете међу мерама за делотворно ублажавање таквих ризика, јачање безбедности и пружање подршке свеобухватним националним развојним циљевима.

СИСТЕМ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Стратешки оквир

Влада Србије узима своју политику СПН/ФТ као критичну компоненту својих ширих националних развојних и безбедносних стратегија. Ове стратегије, артикулисане у кључним документима као што су Стратегија националне безбедности Републике Србије, Ревидирана фискална стратегија за период 2023–2025. и Програм економских реформи за период 2023–2025. постављају примарне циљеве земље за економску стабилност, управљање и безбедност. СПН/ФТ циљеви су интегрисани у ове шире националне приоритете, јер играју виталну улогу у заштити интегритета економског система, социјалне сигурности и стабилности. Влада признаје да би неконтролисано прање новца и финансирање тероризма могло поткопати ове шире стратешке циљеве, представљајући значајне ризике за дугорочну стабилност и националну безбедност Србије. Стога интегрисањем мера за спречавање прања новца и финансирања тероризма у ове шире оквире, Србија даје приоритет ублажавању ризика од прања новца и финансирања тероризма који би могли угрожити њен економски развој и безбедносне циљеве. На основу овог приступа, српске власти су дале приоритет бројним контекстуалним циљевима из ових стратегија како би осигурале да напори у области прања новца и финансирања тероризма буду усклађени са ширим националним развојним и безбедносним циљевима. Израда процене ризика је стога фокусирана на процену како и у којој мери су ови шири циљеви угрожени од стране прања новца.

Следећи свеобухватни циљеви су стога идентификовани и повезани са ризиком од прања новца:

РИЗИЦИ ОД ПН ЗА КЉУЧНЕ СТРАТЕШКЕ ЦИЉЕВЕ СРБИЈЕ

Висок ризик	<p>Циљ: Смањење економског раслојавања у Србији (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укујни просјеритијет)</p> <p>Објашњење: Привредни напредак Србије у последње три године праћен је незапамћеним растом у изградњи, развоју сектора непокретности и тржишту некретнина, који су од суштинског значаја за егзистенцију домаћег становништва. Такви позитивни трендови морају бити заштићени снажним мерама како би се осигурала праведна економска конкурентност и спречили неправедни поремећаји на тржишту који имају за резултат негативне социјалне последице. У ту сврху Србија треба да да приоритет акцијама за спречавање интеграције опраних средстава која потичу од домаћег и страног криминалног капитала у тржиште, што може погоршати тржишне услове и социјално раслојавање. Стога, ова процена ризика даје приоритет свеобухватним мерама за борбу против претњи које представљају одређене професије (gatekeepers) које служе овом тржишту, као и другим аспектима српске привреде.</p>
Висок ризик	<p>Циљ: Спречавање криминализације привредне активности (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укујни просјеритијет)</p> <p>Објашњење: Недавни трендови организованог економског криминала указују на све већу софистицираност финансијских техника, укључујући професионалне канале прања новца којима управљају припадници одређених професија (gatekeepers). Стално се дешавају покушаји кршења превентивног режима за СПН/ФТ како би се створили сигурни и стабилни канали за прање имовинске користи од криминала кроз српску привреду са утицајем на домаћи и међународни финансијски систем. Стога је императив да се такви покушаји непрестано решавају и да се појачају ресурси за превенцију и спровођење закона.</p>
Средње до висок ризик	<p>Циљ: Јачањем професионалне етике и превентивним антикорупцијским активностима повећаће се поверење грађана у државне институције и степен њиховог демократског развоја (Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана)</p> <p>Објашњење: ПН представља ризик по антикорупцијске циљеве Владе Србије када софистициране технике прања спречавају откривање прихода од претходних кривичних дела у вези са корупцијом, посебно када се покуша кршење система за СПН/ФТ уз учешће корумпираних функционера који делују у дослуху са обвезницима из ЗОСПН/ФТ.</p>
Средње до висок ризик	<p>Ризик од ПН за фискалну стабилност и јавне финансије (Програм економских реформи и ревидирана фискална стратегија (2023–2025))</p> <p>Објашњење: У току ове процене ризика утврђено је да ПН генерише значајне количине незаконитих прихода од утаје пореза, што представља значајан ризик за циљеве Владе у обезбеђивању фискалне стабилности и ресурса за јавне финансије. Иако постоји смањење сиве економије, добици у овој области могу се потрети ако се ресурси за спречавање прања новца не повећају како би се спречила координирана кршења превентивних система за спречавање прања новца од стране софистицираних криминалаца који имају за циљ стварање стабилних путева за утају пореза.</p>

РИЗИЦИ ОД ПН ЗА КЉУЧНЕ СТРАТЕШКЕ ЦИЉЕВЕ СРБИЈЕ

<p>Средњи ризик</p>	<p>Финансирање тероризма представља средњи ризик за очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана.</p> <p>Финансирање тероризма представља средњи ризик за циљеве Србије да спречи подстицање, организовање и учешће својих грађана у ратовима или сукобима у иностранству, као и да сузбије пораст насилног екстремизма у региону.</p> <p><i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана)</i></p> <p>Објашњење:</p> <p>Бројне претње у вези са тероризмом манифестовале су се унутар и око Србије и суседних региона, укључујући саморадикализоване појединце, етно-сепаратистичке покрете, идеолошки и верски екстремизам, регионалне мреже, борце на страним ратиштима и стране сукобе – све то потенцијално подупиरे активности финансирања тероризма кроз бројне канале по избору финансијера тероризма (платне институције, мењачнице, финансијске технологије и непрофитне организације), који би могао делимично да продре у финансијски систем Србије. Одмеравајући амбијент инхерентне претње и постојеће контроле, финансирање тероризма представља средњи ризик за стабилност и безбедност Србије и њених грађана, као и за напоре за спречавање тероризма у суседним регионима.</p>
<p>Средњи ризик</p>	<p>ПН представља средњи ризик за стварање услова за стране и домаће инвестиције и економски развој</p> <p><i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.6. Економски развој и укујни просјеритијет)</i></p> <p>Објашњење:</p> <p>Директна страна улагања у Србију, предвођена великим међународним и европским инвестицијама у реалну економију, у посматраном периоду су у стабилном порасту. Имајући у виду побољшану репутацију Србије засновану на реформама у систему за СПН/ФТ, транспарентности стварног власништва (у контексту СПН и Пореске управе) и смањењу сиве економије, смањени су ризици од прања новца на домаће и стране директне инвестиције. Свака будућа промена у финансијском профилу Србије (нпр. повећање обима шпекулативног финансирања) оправдала би преиспитивање овог фактора у средњорочном периоду.</p>
<p>Средњи до низак ризик</p>	<p>Ризик од прања новца за развој тржишта капитала у Србији</p> <p><i>(Стратегија развоја тржишта капитала у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године)</i></p> <p>Објашњење:</p> <p>С обзиром на неразвијеност тржишта капитала у Србији услед макрофинансијских фактора, ризик од прања новца тренутно игра занемарљиву улогу у питању развоја овог тржишта. Међутим, потребно је извршити припреме како би се спречили потенцијални поремећаји на тржишту у вези са ПН уколико тренд развоја тржишта капитала постане изражен у наредном извештајном периоду.</p>
<p>Низак до средњи ризик</p>	<p>ФП представља низак до средњи ризик за допринос Србије очувању мира и стабилности на глобалном нивоу</p> <p><i>(Циљ Стратегије националне безбедности из 2021. године, одељак 4.4. Очување мира и стабилности у региону и свету)</i></p> <p>Објашњење:</p> <p>Имајући у виду профил материјалности, ниво инхерентних претњи и делотворности контрола, Србија не представља повољно окружење за финансијере ширења ОМУ, иако и даље постоји ниска до средња вероватноћа ретких, једнократних трансакција правних лица која се баве пословима реекспорта користећи као камуфлажу одређене рањивости и прања новца засновано на трговини.</p>

**ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД
ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА
ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ.....	23
УВОД	25
Контекст.....	26
Методологија процене ризика од ФШОМУ	26
Опсег претње.....	26
Обим рањивости	27
1. Кршење режима ЦФС.....	27
2. Неспровођење мера за борбу против ФШОМУ.....	27
3. Избегавање примене мера за борбу против ФШОМУ.....	27
Анализа контекста	28
Скала процене	28
I ОПИС ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ И ЗАКОНОДАВНОГ ОКВИРА	29
Законодавни и процедурални оквир за ФШОМУ	29
Институционалне структуре	30
Оквир за борбу против ширења ОМУ	30
Претходне процене ризика и спровођење Акционог плана за борбу против ФШОМУ.....	31
Кључне државне институције укључене у режим борбе против ФШОМУ.....	32
1. Управа за спречавање прања новца (УСПН).....	32
2. Управа царина.....	32
3. Министарство унутрашње и спољне трговине.....	32
Контроле извоза	32
Критеријуми за лиценцирање.....	33
Изазови у лиценцирању и спречавање преусмеравања.....	34
Свест и међународна сарадња	34
Надзор и извештавање	34
Царинска контрола наоружања, војне опреме и робе двоструке намене	34
Пример: Кршење царинских прописа (2009).....	35
Контрола граница и изазови.....	35
Пример: Случај робе двоструке намене 2021.	36
II ДИРЕКТНА ПРИМЕНА МЕРА ЦФС.....	37
Анализа сумњивих активности и пријављивање означених лица.....	37
Примери:.....	37
Закључак.....	39

III АНАЛИЗА МАТЕРИЈАЛНОСТИ	40
Закључци у погледу материјалности.....	41
IV АНАЛИЗА ПРЕТЊЕ.....	42
Директна претња – преглед.....	42
Транзитна претња – преглед	44
Неуобичајене једнократне трансакције:.....	44
Коришћење shell компанија или сложених власничких структура:	45
Трансакције са јурисдикцијама високог ризика:.....	45
Учешће физичких или правних лица нерезидената:	45
Изненадне промене привредне делатности:.....	45
V СЕКТОРСКА АНАЛИЗА.....	46
Сектор 1 (банке)	46
Налази претходне НПР	46
1. Кршење система за спречавање ФШОМУ	46
1.1. Компромитована контрола или власништво над финансијском институцијом и недостатак у примени стандарда стручности и подобности у управљању (<i>fit and proper</i>) (П.26.3)	47
1.2. Проблематични запослени који раде под утицајем актера ФШОМУ, као резултат пропуста провере запослених у интерној контроли (П.18)	48
Општи закључак о вероватноћи кршења ЦФС.....	48
2. Неспровођење мера ЦФС	49
2.1. Мере за обезбеђивање правилне процене ризика и процене сопствених рањивости (П.1, П.15).....	49
2.2. Мере за спречавање лошег надзора и контроле примене прописа (<i>supervision and enforcement</i>) (П.26, 27, 35).....	49
2.3. Мере за обезбеђивање имплементације основних захтева П.7	50
Општи закључак о вероватноћи неспровођења ЦФС.....	50
3. Избегавање мера ЦФС.....	50
3.1. Мере за спречавање неефикасних CDD контрола (П.10).....	50
3.2. Мере за спречавање недовољних контрола када је у питању стварно власништво (П.24, 25)	52
3.3. Мере за обезбеђивање правилног кореспондентског банкарства – CDD мере за странке који користе пролазне рачуне (<i>payable-through</i>) (критеријум 13.2):.....	52
3.4. Интерна контрола у финансијским институцијама (П.18).....	52
3.5. Мере за спречавање недостатака у поверавању послова трећим лицима (П.17).....	53
3.6. Мере за повећану пажњу на високоризичне јурисдикције (П.19)	54
Општи закључци.....	54
Општи резиме за банкарски сектор.....	55
Сектор 2: Провајдери услуга виртуелне имовине	55
Сектор 3: Оператори плаћања (укључујући е-новац и поштанску адресу).....	56
Сектор 4: Мењачница.....	57
Сектор 5: Брокери/дилери, инвестициони фондови	58
Сектор 6: Осигурање.....	59

Сектор 7: Финансијски лизинг	60
Сектор 8: Добровољни пензијски фондови	61
Сектор 9: Агенти за некретнине	62
Сектор 10: Рачуновође и порески саветници	63
Сектор 11: Адвокати.....	64
Сектор 12: Нотари	65
Сектор 13: Игре на срећу	66
VI УКУПНИ СЦЕНАРИО РИЗИКА	68
Кључне карактеристике:.....	68
Природа трансакција:.....	68
Лица која учествују:.....	68
Коришћене технике:	68
Методе камуфлаже:.....	68
Секторска процена	69
VII МЕРЕ ЗА УБЛАЖАВАЊЕ РИЗИКА	70
Опште мере.....	70
Мере за ублажавање ризика од неспровођења ЦФС	70
Мере за ублажавање ризика од избегавања ЦФС	70
Друге мере.....	70
РЕЗИМЕ	71
СПИСАК ПРЕДСТАВНИКА ИНСТИТУЦИЈА УКЉУЧЕНИХ У ПРОЦЕС НАЦИОНАЛНЕ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА.....	73

СКРАЋЕНИЦЕ

- АПР – Агенција за привредне регистре
АСК – Агенција за спречавање корупције
БДП – Бруто друштвени производ
БИА – Безбедносно-информативна агенција
БНД – Бруто национални доходак
ВСС – Високи савет судства
ВСТ – Високи савет тужилаштва
ГТИ – Глобални индекс тероризма
ДИ – Дигитална имовина
ДРИ – Државна ревизорска институција
ЗДИ – Закон о дигиталној имовини
ЗОРИ – Закон о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење
ЗСПНФТ – Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма
ЗППА – Закон о пореском поступку и пореској администрацији
ИСА – Извештај о сумњивим активностима
ЈТОК – Јавно тужилаштво за организовани криминал
ЈФИ – Јединица за финансијске истраге
КД – Командитно друштво
КЗ – Кривични законик
ЈУТА – Национална асоцијација туристичких агенција
КХОВ – Комисија за хартије од вредности
КУС – *Know Your Customer*
МСП – Министарство спољних послова
МУП – Министарство унутрашњих послова
МУСТ – Министарство унутрашње и спољне трговине
НАЛЕД – Национална алијанса за локални економски развој
НБС – Народна банка Србије
НПО – Непрофитне организације
НПР – Национална процена ризика
ОЕЦД – Организација за економску сарадњу и развој
ОКГ – Организована криминална група
ОМУ – Оружје за масовно уништење
ПДВ – Порез на додатну вредност

- ПН – Прање новца
- ПИБ – Порески идентификациони број
- ПУДИ – Пружаоци услуга повезаних с дигиталном имовином
- САР – Извештај о сумњивој активности (*Suspicious Activity Report*)
- СБПОК – Служба за борбу против организованог криминала
- СВ – Стварни власник
- СПН/ФТ – Спречавање прања новца/финансирање тероризма
- СУК – Сектор унутрашње контроле
- УКП – Управа криминалистичке полиције
- УСПН – Управа за спречавање прања новца
- ФАТФ/FATF – Радна група за финансијску акцију/*Financial Action Task Force*
- ФП – Финансирање ширења оружја за масовно уништење
- ФТ – Финансирање тероризма
- ФОС – Финансијско-обавештајна служба
- ФШОМУ – Финансирање ширења оружја за масовно уништење
- CDD – *Customer Due Diligence*
- ЦЕСВ – Централна евиденција стварних власника
- ЦФС – Циљане финансијске санкције

УВОД

Финансирање ширења оружја за масовно уништење (у даљем тексту: ФШОМУ) већ годинама привлачи пажњу међународне заједнице, првенствено због појединих држава и других чинилаца који су укључени, као и ризика и велике потенцијалне штете коју оружје за масовно уништење (у даљем тексту: ОМУ) може да изазове. Бројне међународне организације пажљиво прате феномен ФШОМУ и широко сагледавају ризике којима је изложена глобална заједница.

Уједињене нације (УН) од свог оснивања покушавају да елиминишу употребу ОМУ, усвајањем више резолуција које имају за циљ да смање и евентуално забране хемијско, биолошко, радиолошко и нуклеарно оружје, које представља највећу претњу по опстанак човечанства. УН су дале највиши приоритет уклањању тих претњи, што је довело до успостављања режима примене циљаних финансијских санкција које државе чланице треба да примењују. Државе се константно позивају да боље разумеју процес ФШОМУ, односно да стално унапређују сопствене капацитете у борби против ширења ОМУ.

Радна група за финансијску акцију (у даљем тексту: FATF), која поставља глобалне стандарде у области прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: ПН и ФТ), такође препоручује мере везане за примену релевантних резолуција Савета безбедности УН из области ФШОМУ. FATF је током 2018. интензивно почео да унапређује своје стандарде у области борбе против ширења ОМУ, што је представљало корак унапред у перципирању ФШОМУ као битне компоненте у широј борби против ПН и ФТ. Због тога је FATF током 2020. ревидирао Препоруку 1 која предвиђа да државни и приватни сектор идентификује, процени, управља и ублажи ризике везане за ширење ОМУ. У том контексту ризик ФШОМУ односи се искључиво на потенцијално кршење, неспровођење и избегавање циљаних финансијских санкција (у даљем тексту: ЦФС) предвиђених Препоруком 7. Приступ заснован на процени ризика (*risk based approach – RBA*) је од суштинског значаја за делотворно спровођење препорука FATF.

Република Србија као одговорна чланица УН и других међународних организација посвећена је јачању регионалног и међународног мира и безбедности, због чега не поседује, не развија и не планира развој ОМУ. Према томе, Република Србија континуирано испуњава обавезе које произлазе из Резолуције 1540 Савета безбедности УН о спречавању ширења ОМУ и средстава за њихово преношење (потврђену Резолуцијом СБ УН 2572 из 2021. године). Србија је изразила и чврсту опредељеност за приступање ЕУ, што подразумева и учествовање у заједничкој спољној и безбедносној политици и сузбијању ширења ОМУ. Наведено значи да Република Србија има чврст правни систем и конкретне механизме примене циљаних финансијских санкција у области борбе против ширења ОМУ, због чега је потпуно усклађена са међународним стандардима.

Као активни учесник у заштити и унапређењу глобалног система за борбу против ПН, ФТ и ФШОМУ, Република Србија је 2021. израдила своју прву Процену ризика од ФШОМУ (за период од 2018. до 2020), која је сачињена у складу са препорукама FATF. То је представљало значајан корак ка додатној заштити домаћег/националног система и послужило је државном и приватном сектору да боље схвати сопствене рањивости и претње које носи ФШОМУ. Јасно разумевање ризика било је кључно за развијање даљих планова и делотворну примену механизма у борби против ФШОМУ. Како би била сигурна да улаже довољне напоре у изазове које представља ФШОМУ, Република Србија систематски и континуирано сагледава, идентификује и процењује претње и рањивости које ово деловање представља.

Због тога се ова, друга по реду, Процена ризика логички надовезује на претходну и указује на континуирану посвећеност Републике Србије у испуњавању међународних обавеза и у ширем сагледавању директних и индиректних претњи од ширења ОМУ по економске и финансијске интересе државе.

Контекст

Процена ризика је спроведена током 2024. године уз активно учешће свих субјеката који су део система за спречавање ФШОМУ у Републици Србији. Овај свеобухватни напор подразумевао је учешће органа за контролу извоза, надзорних органа, финансијско-обавештајне службе (у даљем тексту: ФОС), органа репресије, царине и трговинских привредних друштава. Приватни сектор је, такође, имао битну улогу, дајући значајан допринос кроз учешће у овом процесу. Методологија је подразумевала коришћење низа алата, укључујући фокус групе, упитнике и детаљну анализу података о случајевима доступним релевантним органима, што је пропраћено статистичким подацима. Овај приступ, који је подразумевао заједнички рад који су усмеравали релевантни статистички подаци, омогућио је темељну процену ризика повезаних са ФШОМУ у Србији.

Методологија за процену ризика је посебно осмишљена за ову активност. Њена структура прати ревидирану Препоруку 1 FATF, у којој се наводе посебни захтеви када је у питању ризик од ФШОМУ. То обухвата и јасну дефиницију појма ризика од ФШОМУ, која се разликује од концепта ризика од ПН и ФТ, и методолошке елементе повезане са проценом ризика од ПН и ФТ.¹

Методологија процене ризика од ФШОМУ

Ова методологија разрађује *кључне елементе* FATF-ове дефиниције ризика од ФШОМУ, користећи их као полазну тачку у осмишљавању практичног оквира који ће надлежни органи користити за прикупљање и анализу података о ФШОМУ. Такође узима у обзир низ елемената из Смерница FATF-а о борби против ФШОМУ (у даљем тексту: Смернице FATF о ФШОМУ), које нису у супротности са новом дефиницијом ризика од ФШОМУ. Одређени број компоненти смерница, које се не односе директно на методологију FATF, ипак се узима у обзир у широј анализи контекста ФШОМУ.

Дефиниција ризика од ФШОМУ у FATF методологији гласи:

„Ризик од ФШОМУ” односи се стироо и искључиво на поенцијално кршење, несировођење или избегавање обавезе примене циљаних финансијских санкција из Прейорукe 7.

Из дефиниције је евидентно да се њен главни фокус односи на обавезе надлежних органа и финансијских институција/одређених правних и физичких лица ван финансијског сектора како је прописано Препоруком 7 и потенцијалним сценаријима када се обавезе евентуално не испуњавају. Ово подразумева да кључни фокус процене ризика од ФШОМУ буде на мерењу рањивости које се доводе у везу са испуњавањем обавеза у вези са применом ЦФС и различитих модалитета таквих рањивости.

Други елемент фокуса у активности процене ризика од ФШОМУ односи се на термин „потенцијално”, који означава да у активностима процене ризика треба размотрити вероватноћу различитих сценарија рањивости.

Ойсеі ирејње

Претње од ФШОМУ могу се у ширем смислу, сврстати у две врсте: „транзитна” претња, где се јурисдикција у суштини користи за раслојавање средстава из ФШОМУ између порекла и крајњег одредишта и „директна” претња, код које је порекло материјалних средстава за ФШОМУ у самој земљи.

За разлику од FATF-овог традиционалног приступа ризику од ПН и ФТ, дефиниција ФШОМУ подразумева уже разумевање појма „претње”, који је у суштини ограничен на лица и ентитете из одговарајућих санкционих листи УН (објекти примене ЦФС). Овде је, међутим, неопходно узети у обзир додатна појашњења о томе шта обухвата појам претње, а на основу Смерница FATF о ФШОМУ. У том смислу, појам претње подразумева и оне:

- а) који делују у име или по упутствима, било посредно или непосредно, означених лица или ентитета;
- б) који су у њиховом власништву или под њиховом контролом и
- в) који им помажу у избегавању санкција или кршењу одредаба резолуције.

¹ Погледати и општу дефиницију ризика из методологије која се односи само на питања борбе против ПН и ФТ.

Обим рањивости

Дефиниција ФШОМУ предвиђа три главна исхода рањивости (*кршење, неспровођење или избегавање*) који могу наступити као резултат постојања једне или комбинације различитих видова рањивости. Опсег рањивости који је везан за конкретан исход утврђује се узимајући у обзир опсег наведен у Смерницама FATF за ФШОМУ (параграф 30.б), који се односи на слабости релевантне за усклађеност са ЦФС, односно „*да слаба примена радњи и мера познавања и праћења странке, ЦФС и контрола у вези са стварним власништвом од стране субјеката надзора може олакшати коришћење њравних лица или аранжмана (лица створаној права) за избегавање санкција*”. Ово омогућава Методологији да се фокусира на следеће главне препоруке приликом анализе исхода рањивости: П.7, П.10, П.24, П.25. Ове препоруке, као и неколико елемената других препорука, приложене су уз три исхода рањивости и то:

1. Кршење режима ЦФС

Кршење – треба схватити као намерно деактивирање система контроле ФШОМУ од стране једног или више обвезника ради извршења трансакције ФШОМУ или прихватања странке која подлеже ЦФС за ФШОМУ.

Структурна питања и препоруке које се могу довести у везу са овим исходом рањивости су следеће:

1. Свесно компромитована контрола или власништво над ФИ/одређеним правним и физичким лицима ван финансијског сектора/ПУДИ (П.26);
2. Недостаци у погледу управљања над ФИ/одређеним правним и физичким лицима ван финансијског сектора/ПУДИ сходно стандардима стручности и подобности са намером кршења (*fit and proper*) (П.26);
3. Проблематични запослени који раде под утицајем актера у ФШОМУ са намером кршења, који су резултат пропуста провере запослених у интерној контроли (П.18)

2. Неспровођење мера за борбу против ФШОМУ

Неспровођење – значи системско, спорадично или једнократно неспровођење одредаба које се односе на ЦФС за ФШОМУ, чији мотиви нису намерно избегавање или кршење обавеза.

Структурна питања и препоруке које могу бити повезане са овим исходом рањивости су следеће:

1. Недостатак одговарајуће процене ризика и процене (вредновања) сопствених рањивости (П.1, П.15);
2. Лош надзор и контрола примене прописа (П.26, 27, 28, 35);
3. Неспровођење основних захтева П.7.

3. Избегавање примене мера за борбу против ФШОМУ

Избегавање примене ЦФС као мере за борбу против ФШОМУ односи се на околности у којима рањивост режима за борбу против ФШОМУ користе актери у претњама без директног саучесништва или ненамерног пропуста обвезника.

Структурна питања и препоруке које могу бити повезане са овим Исходом рањивости углавном су оне које се односе на слабо испуњавање обавеза у погледу познавања и праћења странке и стварног власништва у различитим елементима система, које могу искористити појединци или ентитети на листи, а то су:

1. Неefикасне контроле кроз примену радњи и мера познавања и праћења странке (П.10);
2. Недовољне контроле у погледу стварног власништва (П.24, 25);
3. Кореспондентско банкарство – радње и мере познавања и праћења странака које користе пролазне (*payable-through*) рачуне (критеријум 13.2);
4. Злоупотреба ниске свести о обавезама усклађивања са прописима у финансијској институцији (непостојање културе усклађивања) (П.18, 22 и 23);

5. Недостаци код поверавања (ослањање на трећа лица) радњи и мера трећим лицима (П.17);
6. Земље и територије високог ризика (П.19).

За сваки критеријум извештај пружа самопроцену мера предузетих за спровођење одговарајућих захтева препорука FATF-а, све утврђене недостатке у погледу делотворности и предузете мере за отклањање недостатака у сваком конкретном сектору.

За потребе ове анализе, у извештају се користе (где је то релевантно) индикатори и праксе које се односе на борбу против ПН и ФТ као начин за (приближно) демонстрирање делотворности система борбе против ФШОМУ (нпр. у погледу примене стандарда стручности и подобности – *fit and proper*).

Анализа контекста

Поред анализе исхода рањивости, Смернице FATF за ФШОМУ препоручују још три области контекстуалне анализе, када је реч о процени потенцијала/могућности за избегавање санкција, и то:

Обим међународних финансијских услуга (материјалност) – финансијски центри имају потенцијал да актерима у ширењу ОМУ дају прилику да искористе легитимне финансијске послове и комерцијалне канале ради прикривања активности ширења ОМУ.

Основни ризик од пролиферације – фактори који утичу на ризик од пролиферације (тј. незаконито кретање робе која је осетљива са становишта ширења ОМУ) могу бити релевантни за контекст ФШОМУ.

Јачина контроле извоза, царинске и граничне контроле и друге мере за ублажавање – степен у ком су основни ризици од ширења ОМУ ублажени ефективном применом контрола извоза и других мера. Овај елемент је описан у извештају у делу који се односи на институционални и законодавни оквир, међутим процена ефективности извозних контрола не спада у стручни делокруг борбе против ПН/ФТ/ФШОМУ. Стога се у овом случају довољним сматра доказ треће стране о усклађености са екстерним стандардима, на пример стандардима ЕУ (што је случај за Србију).

Материјалност је укључена као посебан одељак извештаја о процени ризика, док се основни ризик од пролиферације анализира у оквиру одељка посвећеног „директним претњама”. У том смислу, треба напоменути да су финансијске забране по основу активности ван делокруга Методологије FATF, па стога анализа рањивости остаје кључни фокус.

Скала процене

Сваки сегмент анализе се завршава проценом кључних налаза у односу на скалу утицаја вероватноће, односно у којој мери идентификовани фактор (нпр. одређени сценарио претње или елемент рањивости) има утицај на вероватноћу појаве ФШОМУ у Србији. Ово се заснива на следећој скали:

Оцена појединачних фактора		За средње (просечне) сумарне прорачуне	Оцена НПП
+3	Значајно повећање вероватноће ФШОМУ	Између +3 и +2	Висок ризик
+2	Делимично повећање вероватноће ФШОМУ	Између +2 и +1	Висок ризик
+1	Мало повећање вероватноће ФШОМУ	Између +1 и 0	Средњи ризик
0	Неутралан утицај на вероватноћу ФШОМУ	0	Средњи ризик
-1	Мало смањење вероватноће ФШОМУ	Између 0 и -1	Средњи ризик
-2	Делимично смањење вероватноће ФШОМУ	Између -1 и -2	Низак ризик
-3	Значајно смањење вероватноће ФШОМУ	Између -2 и -3	Низак ризик

Оцене за сваки идентификовани фактор се дају на основу стручног консензуса Радне групе за НПП, након прегледа квалитативне анализе и свих квантитативних података који су у основи конкретног фактора.

I ОПИС ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ И ЗАКОНОДАВНОГ ОКВИРА

Законодавни и процедурални оквир за ФШОМУ

Законом о међународним рестриктивним мерама уређује се поступак спровођења међународних рестриктивних мера које Република Србија изриче, примењује или укида на основу правних аката које су донели Савет безбедности УН, Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) и друге међународне организације чији је Србија члан. Овај закон важи и када су такве мере у складу са спољнополитичким интересима Србије. У међувремену, Закон о ограничењу располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење (у даљем тексту: ЗОРИ) прописује радње и мере за ограничавање располагања имовином одређених лица, одговорност државних органа за примену ових мера, те права и обавезе правних и физичких лица у складу са овим законом.

Одлуку о примени уведених међународних рестриктивних мера доноси Влада Србије, на предлог Министарства спољних послова (МСП). Ове мере спроводе државне институције и органи, органи локалне самоуправе, банке и финансијске институције, привредна друштва, предузетници и друга правна и физичка лица. За праћење и контролу спровођења рестриктивних мера формира се Регистар рестриктивних мера. Овај регистар прати мере које се примењују на земље, међународне организације и физичка или правна лица која подлежу ограничењима. Приликом издавања дозвола за увоз, извоз, посредовање или робу двоструке намене, у потпуности се примењују међународне рестриктивне мере – посебно мере Савета безбедности УН – водећи рачуна да лица на консолидованим листама УН или другим рестриктивним листама буду искључени из тих поступака.

Да би се допринело ефективној примени закона, формирана је посебна Радна група којом председава МСП, коју чине све релевантне институције одговорне за примену закона.

ЗОРИ примењује резолуције Савета безбедности УН и препоруке FATF у вези са циљаним финансијским санкцијама против тероризма, финансирања тероризма и ширења ОМУ, посебно препоруке 6 и 7 FATF.

Према ЗОРИ, означено лице је свако физичко лице, правно лице, група или удружење – било да је регистровано или нерегистровано – које је означено као терориста, терористичка организација или финансијер тероризма, или које је повезано са ширењем ОМУ. Ово означавање може се заснивати на резолуцијама Савета безбедности УН, актима међународних организација у којима је Србија члан, предлозима државних органа или оправданим захтевима страних држава. Означени ентитети могу обухватати и покретну или непокретну имовину која је повезана са ширењем ОМУ, као што су бродови и авиони.

У складу са чланом 3 Закона, листе означених лица које доносе Савет безбедности УН и друге међународне организације објављују се у оригиналном облику на енглеском језику на сајту Министарства финансија – Управе за спречавање прања новца (УСПН). Ове листе укључују и листе које се односе на ширење ОМУ, посебно Резолуцију Савета безбедности УН 1540 (2004), која има за циљ спречавање недозвољене производње и ширења ОМУ, и накнадне резолуције, као и резолуције у вези са Северном Корејом (Резолуција 1718, 2006) и Ираном (Резолуција 2231, 2015).

МСП је надлежно за промптно/неодложно/хитно/без одлагања обавештавање надлежних органа, укључујући Министарство унутрашњих послова, УСПН, Управу царина, Агенцију за привредне регистре, Народну банку Србије и безбедносно-обавештајне службе, о свим променама на листи означених лица. УСПН аутоматски ажурира ове листе и електронским путем обавештава субјекте који су у обавези да примењују финансијске санкције и на тај начин обезбеђујући њихову брзу примену.

Да би се омогућила брза примена ЦФС, УСПН је у сарадњи са Институтом „Михајло Пупин” развила информатички алат за претрагу листа означених лица. Овај алат аутоматски преузима ажуриране листе од Савета безбедности УН и међународних организација чији је Србија члан, омогућавајући правним и физичким лицима да провере да ли се лица са којима послују налазе на тим листама.

Препознајући значај превентивних мера у уочавању, откривању и спречавању ФШОМУ, директор УСПН је издао упутство за примену ЗОРИ. Овај документ подиже свест јавности и подржава субјекте и надзорне органе у успостављању неопходних политика и процедура за поштовање закона.

ЗОРИ описује и процедуре за означавање лица и ограничавање њихове имовине. Процес се руководи начелом „без одлагања”. На пример, Влада Србије је 20. децембра 2018. године на листу означених лица ставила седам лица осуђених за кривична дела у вези са тероризмом, а за двојицу је утврђено да немају имовину.

Изменама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у децембру 2019. године, део овлашћења за надзор над спровођењем мера за ограничење располагања имовином делегиран је надзорним органима надлежним за прање примене прописа о спречавању ПН иФТ. Надзорни органи су дужни да периодично процењују ризик од ПН и ФТ, укључујући и ризик од непримењивања финансијских санкција.

Институционалне структуре

Централно тело одговорно за координацију и развој политика у области борбе против ФШОМУ је *Координационо тело* за спречавање ПН и ФТ, које се између осталог бави и питањима која се односе на ФШОМУ. Тело којим председава потпредседник Владе и министар финансија, укључује представнике кључних министарстава и владиних агенција и служби. Његов примарни задатак јесте да надгледа израду и примену интегрисаних стратегија и акционих планова за борбу против ПН/ФТ, обезбеђујући усклађеност са међународним стандардима и националним приоритетима.

У односу на ФШОМУ, *Координационо тело* обавља следеће послове:

- **Развој стратегије и акционог плана:** Израђује свеобухватне и интегрисане стратегије и акционе планове за борбу против ПН/ФТ/ФШОМУ, обезбеђујући кохезиван/свеобухватан национални приступ бављењу овим ризицима.
- **Прањење и евалуација:** Тело прати спровођење наведених стратегија и акционих планова, процењујући њихову ефикасност и вршећи неопходна прилагођавања како би се побољшао учинак.
- **Процена ризика:** Надзире/прати резултате националне процене ризика за ФШОМУ, водећи рачуна да се утврђени ризици узму у обзир приликом осмишљавања стратегије и примене регулаторних мера.
- **Унутрашња (међуагенцијска) координација:** Олакшава сарадњу између различитих државних органа, обезбеђујући јединствено поступање у спровођењу мера за борбу против ФШОМУ и отклањајући све недостатке или изазове у примени.

Оквир за борбу против ширења ОМУ

У циљу спречавања ширења ОМУ и испуњавања својих међународних обавеза из Резолуције 1540 Савета безбедности УН, Влада Србије је усвојила Стратегију за борбу против ширења ОМУ за период 2021–2025. и пратећи Акциони план. Стратегија утврђује циљеве, мере за њихово постигање и механизме прањења њихове реализације у борби против ширења ОМУ.

Влада Србије је 2021. године основала Национално координационо тело за борбу против ширења ОМУ (у даљем тексту: НКТ ОМУ), чији је задатак да прати спровођење актуелне Стратегије и Акционог плана, али и да се стара о благовременој изради будућих планских докумената. Ово тело обезбеђује и ефикасно коришћење ресурса и координира активности које произлазе из међународних споразума о контроли хемијског, биолошког, радиолошког и нуклеарног оружја, због чега је формирана и Национална комисија за примену Конвенције о биолошком оружју која сарађује са овим телом.

Иначе, у саставу НКТ ОМУ делегирани су представници различитих министарстава надлежних за спољне послове, одбрану, унутрашње послове, правду, здравље, трговину, затим институција попут Народне банке Србије (у даљем тексту: НБС), Директората за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност, Института за нуклеарне науке „Винча” и Безбедносно-информативне агенције (у даљем тексту: БИА), и друге.

Вишеслојна сарадња по питањима борбе против ФШОМУ обезбеђује се заједничким учешћем представника НКТ ОМУ и Координационог тела за борбу против ПН/ФТ на међусобним састанцима, када се теме дневног реда односе на питања ФШОМУ, међуагенцијске координације и развоја стратешких оквира.

Претходне процене ризика и спровођење Акционог плана за борбу против ФШОМУ

Србија је 2021. године спровела процену ризика од ФШОМУ као део шире националне процене ризика (НПР), идентификујући кључне претње као што су привредна друштва – „параван лица”, офшор компаније са сложенем власничком структуром, страна политички експонирана лица, трансакције реекспорта и употреба фалсификованих исправа. На основу ове анализе банкарски сектор због великог обима и вредности трансакција, с обзиром на његову способност отварања рачуна и руковођења међународним трансакцијама, сматран је сектором већег ризика.

Као резултат НПР, Акциони план уз Стратегију за борбу против ПН и ФТ за период од 2020. до 2024. године је ажуриран и прилагођен налазима НПР и у њега је унет низ активности, које се спроводе у циљу побољшања/унапређења режима/система у борби против ФШОМУ и ублажавања препознатих ризика. Између осталог, посебно указујемо да је:

- У складу са међународном праксом и уз консултацију са релевантним међународним експертима Управа царина је донела листу индикатора за препознавање сумњивих активности у вези са финансирањем ширења оружја за масовно уништење;
- УСПН је донела индикаторе за препознавање сумњивих активности у вези са финансирањем тероризма (опште и посебне) и ФШОМУ уважавајући специфичност сваког обвезника, који су објављени на сајту УСПН и доступни су како обвезницима тако и свим заинтересованим субјектима;
- Активност израде анализе потребних обука за приватни сектор у складу са резултатима процене ризика од ФШОМУ је реализована на тај начин да је анагажовањем међународних експерата одржан укупно три свеобухватне обуке за јавни и приватни сектор којима су поред надзорних органа, представника МУСТ, Управе царина, МУП-а и других државних органа надлежних за издавање дозвола за трговину стратешком робом, присуствовали и представници приватног сектора, међу којима је највећи број био из банкарског сектора. Свим учесницима подељен је и едукативни материјала, брошура и др., који у великој мери таргетира и резултате претходне процене ризика од ФШОМУ;
- Напомињемо да је у плану и одржавање обуке Јединице за финансијске истраге и других релевантних јединица МУП-а на наведеном плану везано за препознавање активности ФШОМУ, јер је у претходном периоду акценат, када је у питању ова јединица, био на ризицима од ПН и ФТ, док се у наредном периоду планира обука ове јединице;
- Дошло је до размене међународних искустава и кроз регионалне студијске посете, а посебно са овлашћеним органима САД, међу којима су Министарство финансија, трговине,

- царине, финансијских регулатора, везано за добру праксу анализе сумњивих трансакција и других активности које се односе на ФШОМУ;
- Израђена је и публикација са речником појмова из области ФШОМУ и извршена дистрибуција овог материјала свим релевантним субјектима;
 - Извршено је и подизање свести и унапређење знања релевантних учесника у систему спречавања ФШОМУ кроз превод кључних међународних докумената, пре свега ажуриране методологије ФАТФ и RUSI методологије коју је израдио Кингс колеџ;
 - Од стране одређених релевантних државних органа, као што је Републички геодетски завод (у даљем тексту: РГЗ), извршено је увођење ИТ решења за примену листе означених лица у релевантним институцијама;
 - Континуирано се унапређује веб апликација за претрагу означених лица и наставља са вршењем њене промоције на свим обукама обвезника СПНФТ.

Кључне државне институције укључене у режим борбе против ФШОМУ

Док је већина државних институција (укључујући безбедносни сектор и правосудне органе) део оквира борбе против ФШОМУ, следећи ентитети представљају његове кључне елементе:

1. Управа за спречавање прања новца (УСПН)

УСПН је финансијско-обавештајна служба Републике Србије, у саставу Министарства финансија, надлежна за прикупљање и анализу финансијско-обавештајних података у вези са борбом против ФШОМУ. Остварује координацију са финансијским институцијама и државним органима како би се обезбедило поступање у складу са мерама за ограничавање располагања имовином, прати сумњиве трансакције повезане са ФШОМУ и даје смернице о примени прописа и рестриктивних мера у вези са ФШОМУ. УСПН игра кључну улогу у откривању, спречавању и реаговању на ризике од ФШОМУ.

2. Управа царина

Управа царина, као управа у саставу Министарства финансија, је од изузетног значаја за праћење и контролу прекограничног кретања робе, посебно робе двоструке намене која се може искористити у сврхе ширења ОМУ. Обезбеђује да су извоз, увоз и транзит у складу са прописима у области борбе против ФШОМУ тако што уочава сумњиве пошиљке које би се могле довести у везу са активностима ФШОМУ. Управа царина, такође, спроводи рестриктивне мере на границама како би спречила пренос робе која се доводи у везу са ФШОМУ.

3. Министарство унутрашње и спољне трговине

Министарство унутрашње и спољне трговине (у даљем тексту: МУСТ) надгледа регулисање и надзор спољне трговине, обезбеђујући да привредни субјекти испуњавају своје обавезе у вези са борбом против ФШОМУ у односу на промет робе двоструке намене и осетљивих материјала. Ово министарство има кључну улогу у издавању трговинских дозвола и обезбеђивању да се националне и међународне санкције примењују у трговинској политици Србије, минимизирајући ризик од ФШОМУ кроз трговинске мреже.

Контроле извоза

Систем контроле извоза оружја, војне опреме и робе двоструке намене у Србији је кључни елемент који се односи на ублажавање „директне претње” као компоненте ФШОМУ. Овај систем је структуриран чврстим правним и институционалним оквиром који регулише сваку фазу про-

цеса извоза и увоза, обезбеђујући да контролисана роба не буде преусмерена у недозвољене сврхе од стране актера у процесу ширења ОМУ и њихових финансијера. Кључни прописи у држави као што су Закон о извозу и увозу наоружања и војне опреме (у даљем тексту: ЗНВО) и Закон о извозу и увозу робе двоструке намене (у даљем тексту: ЗРДН), заједно са подзаконским актима, међународним конвенцијама и споразумима, служе као основ за ове контроле. Оквир за контролу извоза у Србији је, такође, усклађен са оквиром ЕУ и Заједничком позицијом ЕУ (944/2008), у којој се наводе критеријуми за издавање извозних дозвола за оружје, војну опрему и робу двоструке намене, и у потпуности је интегрисан у прописе Србије. Томе доприноси редовно усклађивање српских националних контролних листа за оружје, војну опрему и робу двоструке намене са променама на ЕУ листи војне опреме и ЕУ листи робе двоструке намене. Ово усклађивање јача способност Србије у сарадњи са међународним партнерима у примени контроле извоза.

Извоз и увоз наоружања, војне опреме и робе двоструке намене, укључујући услуге посредовања и техничку помоћ у овим секторима, одвија се у три фазе:

1. **Регистрација:** Правна лица и предузетници морају бити регистровани у МУСТ да би се бавили извозом/увозом наоружања и војне опреме, односно за пружање услуга посредовања и техничке помоћи. Регистрација, која важи пет година, даје субјекту право да обавља ове активности.
2. **Лиценцирање:** МУСТ издаје дозволе за извоз/увоз наоружања, војне опреме и робе двоструке намене, као и за сродне услуге посредовања. Лиценце се по потреби могу изменити или одузети, а значајне промене захтевају сагласност надлежних државних органа. За увоз, дозволе се издају само за робу са листе 1, 2 и 3 Хемијске конвенције. Поред тога, МУСТ оверава сертификате крајњег корисника за увоз и извоз.
3. **Надзор и контрола:** МУСТ проверава поштовање различитих прописа пре издавања дозвола, укључујући проверу власника привредног друштва, акционара и пословних партнера у односу на санкционе листе. Такође, обезбеђује/потврђује да земља крајњег одредишта не подлеже ембаргу и да су цене и потреба за робом у складу са потребама земље пријема. Запослени у Министарству приступају базама података као што је Извештај о ризицима Владе САД и користе информације из отворених извора за додатне провере. За транспорт и транзит војне робе потребно је одобрење Министарства унутрашњих послова (копненим и воденим путем), као и Директората цивилног ваздухопловства (ваздушним путем).

Критеријуми за лиценцирање

ЗНВО и ЗРДН утврђују критеријуме засноване на Заједничкој позицији ЕУ 944/2008, који одређују да ли треба дати лиценцу. Ови критеријуми обезбеђују да издавање дозвола:

1. Не угрожава поштовање међународних обавеза Републике Србије, посебно оних које се односе на санкције Савета безбедности УН, као и других међународних организација чији је Република Србија члан;
2. Не угрожава поштовање људских права нити крши хуманитарно право у земљи одредишта;
3. Не угрожава регионални мир, безбедност или интересе одбране Србије;
4. Не угрожава спољну или економску политику Србије;
5. Не доприноси текућим сукобима или немирима у земљи одредишта;
6. Има негативан утицај на Србију као резултат понашања државе крајњег корисника према међународној заједници, посебно према тероризму, међународном организованом криминалу и поштовању међународног права.

Пријаве које не испуњавају прва четири критеријума аутоматски се одбијају, док оцену преосталих критеријума врше националне институције свака према својој надлежности – МСП, Министарство одбране, МУП и Безбедносно-информативна агенција.

Изазови у лиценцирању и сиречавање преусмеравања

Примарни изазов са којим се суочавају надлежни органи је потенцијално преусмеравање легално извезене робе, посебно у земље у сукобу. Роба двоструке намене, иако је софистицирана, може имати војну примену чак и ако није на контролним листама. Да би се ово спречило, МУСТ блиско сарађује са Управом царина и другим надлежним органима, пратећи робу на основу тарифних ознака, њихове крајње употребе и одредишта. Основана је међуресурска радна група за праћење робе и спречавање преусмеравања.

Свесћ и међународна сарадња

Да би се унапредило поштовање прописа, одржавају се годишњи семинари за привредне субјекте који учествују у процесу контроле извоза, а последњи је одржан у септембру 2024. године. Ови семинари едукују привредне субјекте о изазовима контроле извоза, укључујући ризике од преусмеравања и злоупотребе. Србија се такође активно укључује у међународну сарадњу, размењујући информације са регионалним партнерима и учествујући у пројектима ЕУ за успостављање ефикасног система контроле извоза. Србија редовно доставља извештаје међународним организацијама као што су УН и ЕУ о извозу наоружања и војне опреме и по потреби размењује информације са појединим државама у овој области.

Надзор и извештавање

Царински органи, службе безбедности и инспекцијски органи врше континуирани надзор над пословима извоза и увоза. Државне институције су у обавези да размењују информације о извозницима, увозницима и контролисаној роби. Привредни субјекти, укључујући извознике и банке, морају да омогуће увид у неопходне евиденције и информације на захтев.

Ради обезбеђивања транспарентности годишње се објављује извештај о извозу и увозу наоружања и војне опреме и извештај о извозу и увозу робе двоструке намене. Ови извештаји, усклађени са стандардима ЕУ, достављају се Народној скупштини и објављују у Службеном гласнику и на интернет страници Министарства. Србија такође подноси редовне извештаје по међународним обавезама, као што је Уговор о трговини оружјем. Због своје транспарентности, Србија је константно високо рангирана у Барометру транспарентности који објављује *Small Arms Survey*.

Царински органи имају изузетно важну улогу у контроли промета робе двоструке намене на границама, лукама и током транзита. Царински органи раде по јасним смерницама утврђеним Правилником о обавезама царинских органа, чиме се обезбеђује ефектно/ефикасно/делотворно пресретање сумњивих пошиљки које се могу довести у везу са ФШОМУ. За робу двоструке намене, која често има цивилну и војну примену, Управа за превентивну заштиту МУП-а надзире издавање дозвола за транспорт, посебно када је роба класификована као опасна.

За транспорт опасног терета потребна су посебна одобрења, укључујући сагласност Министарства одбране за предмете класе 1 ADR/RID/ADN, који обухватају војно оружје и одређену робу двоструке намене. Ваздушни транспорт такве робе, такође, подлеже строгим условима, који обезбеђују сигуран и безбедан транзит у складу са домаћим прописима.

Царинска контрола наоружања, војне опреме и робе двоструке намене

На основу члана 37, став 1 Закона о извозу и увозу наоружања и војне опреме („Службени гласник РС”, бр. 107/14), Министарство финансија донело је Правилник о обавезама царинских органа поступцима извоза, увоза и транзита наоружања и војне опреме, који је објављен 3. априла 2015. године, у „Службеном гласнику РС”, бр. 32/15. Овим правилником прописане су обавезе царинских органа у погледу контроле извоза, увоза и транзита наоружања и војне опреме.

У циљу развоја систематског приступа контроли промета овако осетљиве робе, Управа царина Србије је покренула пројекат „Контрола спољне трговине у области наоружања, војне опреме и робе двоструке намене”. Овај пројекат заједнички реализују Сектор за царинске послове (Одсек за царинску заштиту и Одељење за накнадну контролу) и Сектор за контролу царинских прописа (Одсек за царинске истраге, Одељење за анализу ризика, Одељење за сузбијање кријумчарења и Одељење за обавештајне послове).

Управа царина од 2008. године сарађује и са МУСТ, од којег добија податке о предузећима регистрованим за спољну трговину наоружањем и војном опремом, као и о издатим и одбијеним дозволама за извоз и увоз наоружања, војне опреме и робе двоструке намене. Управа царина тромесечно обавештава МУСТ о реализацији по издатим дозволама. Такође, на порталу Управе царина доступна су мишљења Министарства о утврђивању потребе издавања дозвола за одређену робу, припремљена у сарадњи са техничким експертима који врше идентификацију робе и утврђују да ли је за њен извоз/увоз потребна дозвола. Управа царина је такође укључена у израду законских прописа који се односе на производњу, промет, увоз и извоз контролисане робе.

Пример: Кршење царинских њројиса (2009)

Реномирани српски произвођач намештаја је 2009. године купио *Bezaflam*, текстилни успоривач горења од швајцарске фирме *Bezema*. Ова хемикалија, класификована као роба двоструке намене, служи за смањење упаљивости текстила, али може послужити и за производњу бојних отрова, односно као прекурсор за производњу хемијског оружја.

Према Конвенцији о хемијском оружју (CWC), међународна трговина таквим хемикалијама мора бити пријављена Организацији за забрану хемијског оружја (OPCW), која је у конкретном случају сравњивањем података закључила да је поменута швајцарска фирма добила дозволу од свог регулаторног органа за извоз наведене хемикалије, те да српска фирма није затражила дозволу надлежног министарства за увоз такве робе. Након тога царински органи су извршили царинску контролу српске компаније и утврдили да компанија није затражила дозволу за увоз ове робе од надлежног министарства, због чега је роба привремено задржана и покренут је поступак за привредни преступ који се односи на увоз робе за коју није тражена сагласност надлежног министарства. Кроз овај поступак је утврђено да је српска компанија дуже време увозила ову робу коју је искључиво користила у сврхе производње намештаја, те да није сматрала да за овакву врсту робе треба тражити дозволу за увоз па је на крају ослобођена одговорности.

Епилог овог случаја је да је још за време судског процеса уведена обавеза декларисања кроз CAS систем номенклатуре бројева хемикалија (јединствених идентификатора за хемијске супстанце) приликом увоза/извоза хемикалија, који при сваком оваквом послу царински органи имају обавезу да контролишу о чему су обавештени и други привредни субјекти.

Такође, наведена српска компанија је при сваком следећем увозу ове врсте робе редовно тражила и добијала дозволу надлежног министарства, свесна да се ради о роби двоструке намене.

Контрола њраница и изазови

Кључни показатељи и изазови са којима се суочава Управа царина у контроли увоза наоружања, војне опреме и робе двоструке намене су:

- Сумњиве земље порекла или пошљаоци робе, посебно из земаља високог ризика са санкционих листа УН и ЕУ или земаља које представљају специфичне ризике за Србију;
- Сумњиви крајњи корисници;
- Необични путеви испоруке;
- Роба упакована на начин који прикрива њен идентитет или роба у реекспорту;
- Непотпуна или лоше исписана царинска документација;
- Погрешно декларисана или нетачно класификована роба по царинској тарифи.

Царинским документима се може манипулисати како би се избегло добијање неопходних дозвола. У случајевима када се сумња на потенцијалну злоупотребу у вези са ОМУ, примењују се појачане мере контроле уз коришћење свих расположивих материјално-техничких средстава. Сарадња са релевантним домаћим и међународним органима, кроз размену података и континуирану обуку царинских службеника, помаже Управи царина у решавању идентификованих ризика.

Пример: Случај робе двоструке намене 2021.

У јуну 2021. године, царински посредник је обавестио Управу царина о предстојећој трансакцији у име фирме из Дохе, Катар. Роба је требало да се увози и продаје у трећу земљу без уласка на слободно тржиште Србије, у складу са чланом 39 Закона о спољној трговини („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 36/11). Роба, која је првобитно набављена из Румуније и Италије, изазвала је забринутост у погледу цене која је била знатно нижа од очекиване. Роба, првобитно процењена на 20.000.000 евра, сада се у препродаји ценила 1.700.000 евра.

Робу, описану као „Компоненте система за роњење у сатурацији”, чиниле су подморнице са хипербаричним коморама и великим резервоарима за складиштење, потенцијално за војну употребу. Након инспекције, утисак је био да је роба половна и вероватно сервисирана, при чему су неке компоненте произведене између 2011. и 2015. године, што је у супротности са оригиналним уговором из 2009. године.

Управа царина је покренула поступке верификације по Протоколу о узајамној административној помоћи у царинским питањима у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању. Надлежни из Италије и Румуније потврдили су аутентичност документације и уплата. На основу ових информација, Управа царина је обавестила МУП, Службу за организовани криминал. У међувремену, царински посредник је добио инструкције да затражи мишљење МУСТ о роби. Министарство је потврдило да ронилачки систем не захтева увозно-извозну контролу и да није уврштен на Националну контролну листу наоружања и војне опреме.

У периоду од 2019. до 2024. године није било других предмета за робу двоструке намене, који би резултирали судским исходом. Међутим, горе поменути пример истиче механизме које користи Управа царина да уочи и отклони сумње у трговину робом двоструке намене или ОМУ.

Кроз ове мере, систем контроле извоза Србије служи као критична одбрана од ризика повезаних са ШОМУ, обезбеђујући да се сва контролисана роба на одговарајући начин надгледа и регулише како би се спречило њено коришћење у недозвољеним активностима.

II ДИРЕКТНА ПРИМЕНА МЕРА ЦФС

Анализа сумњивих активности и пријављивање означених лица

УСПН је у извештајном периоду примила укупно 5.080 пријава сумњивих активности. Међутим, ниједан од ових извештаја није директно указивао нити је довео до закључка да постоји повезаност са ФШОМУ. Овим су обухваћене анализе пријава готовинских трансакција и пријава сумњивих активности које достављају други државни органи и партнерске службе.

У периоду 2021–2023. године због сумње у потенцијалне везе са ФШОМУ, Управа је извршила додатне провере по шест пријава сумњивих активности и прикупила додатне податке: три пријаве у 2022. и три у 2023. години. У овим пријавама радило се о два правна лица у 2022. и три правна лица у 2023. години.

Додатне провере нису откриле никакву сумњу на ФШОМУ, нити су уочени било какви ризици или индиције у вези са овом претњом.

Управа је у периоду од 2021. до 2023. године примила пет предмета у вези са ограничењем располагања имовином означених лица, а на основу листе означених лица коју је Влада Републике Србије усвојила 20. децембра 2018. године. Важно је напоменути да се ови случајеви тичу лица означених због повезаности са тероризмом, а не ШОМУ. Ипак, ови случајеви потврђују делотворност система ЦФС Србије.

Управа је у законом предвиђеном року доставила извештај министру финансија. Потврдивши да се ради о означеним лицима и да њихова имовина подлеже ограничењу располагања, министар је издао налоге за моментално ограничење располагања имовином за наведена лица.

Примери:

Банка је пријавила сумњиву активност у којој се наводи индиција да правно лице „А” послује по основу фиктивне документације. Узевши у обзир наводе из извештаја о сумњивој активности, као и висину средстава која се трансферишу у међународном платном промету користећи високоризичну шифру плаћања за реекспорт, приоритизацијом је одређено да се изврши детаљна анализа по предмету, као и да се пријава сагледа са аспекта финансирања ширења ОМУ.

У поступку рада по предмету, прикупљени су промети по рачунима правног лица „А” и њиховом анализом, користећи и доступне податке из база УСПН, утврђено је следеће:

Правно лице „А” је основано крајем 2021. године и регистровано за обављање делатности трговине на велико житом, сировим дуваном, семењем и храном за животиње. Власник правног лица је држављанин земље А, а у „КУС” упитнику банке је наведено да се очекује годишњи прилив до ЕУР 100.000. Правно лице „А” је за 2021. годину поднело извештај о неактивности, док за 2022. и 2023. годину нису поднети ни финансијски извештаји ни извештаји о неактивности.

Анализом промета предметног лица, за период од новембра 2021. до јануара 2023. године, утврђени су укупни приливи по основу плаћање робе која се налази у иностранству и непосредно испоручује у иностранство (шифра плаћања 312 која се односи на реекспорт) у износима од УСД 37,5 милиона и ЕУР 2,5 милиона, највећим делом из балтичких земаља, земаља Западне Европе и

земље А. Укупни одливи по истој шифри плаћања (312) су били приближни приливима, УСД 34,6 милиона и ЕУР 1,8 милиона и вршени су ка Блиском истоку, Западној Европи и ка горе наведеним земљама из којих су евидентирани и приливи.

Пословна документација на основу које су вршене трансакције по шифри плаћања 312 је изазивала сумњу да се ради о фиктивним пословима или о промету робе која није исказана у фактурама и уговорима:

- плаћање по основу „куповине семена сунцокрета из земље А” правном лицу са Блиског истока које је регистровано за пружање консултантских услуга у области информацио-них технологија;
- електронски закључен уговор о купопродаји кукуруза из земље А у којем није прецизиран квалитет, ни специфична својства робе, али ни количина и цена;
- продаја пшенице правном лицу из балтичког региона које се бави трговином медицин-ских производа.

Такође, сумњу у легалност пословања правног лица „А” је изазвао и начин пословања предметног лица: послови су вршени путем електронског банкарства, а службеници банке нису били у могућности да ступе у контакт са заступником предметног лица како би прибавили све потребне информације о пословној активности.

Наведене информације, УСПН је проследила надлежном тужилаштву које је у оквиру пре-дистражних радњи поред МУП-а, ангажовало и Пореску полицију.

У другом случају, банка је УСПН доставила извештај о сумњивој активности у којем се наводи да се пословање правног лица „Б” вишеструко повећало током 2022. године. Сумњу на фиктивне послове извлачења средстава је указивало то да су сви приливи по девизним рачунима предметног лица евидентирани из земље која је учесник у међународном конфликту. Приоритизацијом је одређено да се у УСПН изврши детаљна анализа по предмету, као и да се пријава сагледа са аспекта ФШОМУ.

У поступку рада по предмету, прикупљени су промети по рачунима правног лица „Б” и њиховом анализом, користећи и доступне податке из база УСПН, утврђено је следеће:

Правно лице „Б” је основано пре двадесет година и регистровано за обављање делатности трговине на велико електронским и телекомуникационим деловима и опремом. Индикативно је било што је регистрована делатност промењена током 2022. године у трговину на велико деловима и опремом за моторна возила, што је указивало на сумњу да се ради о прикривању стварног пословања предметног лица.

Анализом финансијских извештаја, утврђено је да је до 2022. године, предметно лице ост-варивало годишње приходе до око ЕУР 200.000, а анализом промета је утврђено да лице скоро и није пословало са иностранством (просечни приливи из иностранства су износили око ЕУР 4.000). Међутим, током 2022. године, по рачунима предметног лица су евидентирани приливи из иностранства у укупним износима од УСД 122 милиона и ЕУР 5,5 милиона по основу реекспорта; скоро сва средства потичу из земље која је учесник у међународном конфликту. По истој шифри плаћања, током 2022. године су евидентирани и одливи приближне вредности као приливи: УСД 103 милиона и ЕУР 10 милиона. Рачуни правних лица ка којима су средства трансферисана, нај-чешће су се налазили на Блиском и Далеком истоку и офшор дестинацијама.

Такође, утврђено је да предметно правно лице није банкама достављало никаква транспорт-на документа која представљају власништво над робом и приказују порекло робе нити царинске декларације, већ само фактуре (на којима понекад није стајала ни врста ни порекло робе) и опште уговоре.

Наведене информације, УСПН је проследила надлежном тужилаштву.

Закључак

Систем за ограничавање располагања имовином у Републици Србији у вези са ФТ и ФШОМУ показао се веома оперативним и ефикасним, о чему сведочи поступање у различитим случајевима, укључујући „лажно позитивне” резултате (подударање имена клијента са именом лица са листе означених лица иако се не ради о истом лицу) и примену мера за ограничавање располагања имовином на основу домаћих листи означених лица. Способност система да брзо уочи и управља овим случајевима показује његову чврстину и практичну функционалност. Ова оперативна ефикасност сугерише да би систем делотворно реаговао да је било директних случајева ФШОМУ у Србији у којима учествују лица на санкционим листама Савета безбедности УН за ФШОМУ.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу ФШОМУ
1.	Систем ЦФС у Србији је делотворан у уочавању директних циљева	Делимично смањење (-2)

III АНАЛИЗА МАТЕРИЈАЛНОСТИ

Финансијски сектор Србије, иако је релативно стабилан и расте, и даље је мали у поређењу са другим европским земљама, што ограничава његов потенцијал да се сматра међународним финансијским центром. Од 2023. године укупна актива српског банкарског сектора износила је приближно 50,7 милијарди евра, што је скромно у поређењу са финансијским секторима етаблираних европских финансијских центара попут Лондона, Франкфурга или Париза. На пример, укупна актива банкарског сектора у Немачкој премашује 9 билиона евра, а у Уједињеном Краљевству премашује 10 билиона евра. Чак и у поређењу са регионалним играчима/факторима/тржиштима као што је Пољска, где средства банкарског сектора износе око 600 милијарди евра, финансијски систем Србије је знатно мањи. Овај ограничени обим финансијског сектора одражава се и на берзанске активности у земљи. Београдска берза, која је примарна берза у Србији, има низак обим трговања и ограничену тржишну капитализацију, што је чини незнатним „играчем” на светским финансијским тржиштима.

Српски банкарски сектор, иако добро капитализован и профитабилан, нема дубину нити међународни домет неопходан да подржи врсту финансијских трансакција које се виђају у светским финансијским центрима. Сектором доминира неколико великих домаћих банака и подружница страних банака, при чему банке у страном власништву држе око 75% укупне активе. Међутим, ове банке првенствено служе локалном тржишту и региону Западног Балкана, уз ограничено учешће у глобалним финансијама. Кредитна тржишта у земљи су релативно неразвијена, са укупним домаћим кредитима у приватном сектору који износе око 45% БДП-а, у поређењу са просеком Европске уније од преко 100%. Поред тога, избор финансијских производа доступних у Србији је ограничен, са фокусом на традиционалне банкарске услуге, а не на сложене финансијске инструменте или услуге, који су типични за велике финансијске центре. Одсуство значајних тржишта деривата, ограничена трговина девизама и минимално присуство међународних финансијских институција додатно наглашавају незнатну улогу Србије у глобалном финансијском систему.

Сектор осигурања у Србији, иако је стабилан и расте, такође, одражава укупно скроман обим финансијске индустрије у земљи. Од 2023. године српско тржиште осигурања је остварило премије од **око 1,3 милијарде евра**, што је релативно мало у поређењу са другим европским земљама. На пример, у суседној Хрватској, годишње премије сектора осигурања износе око 1,5 милијарди евра, док на развијенијим тржиштима попут Пољске годишње премије премашују 15 милијарди евра. Тржиштем осигурања у Србији доминира неколико великих компанија, при чему првих пет осигуравача чини преко 70% тржишног удела. Сектор се првенствено фокусира на производе неживотног осигурања, као што су осигурање моторних возила и осигурање имовине, који чине већину зарачунатих премија. Животно осигурање, и поред тога што расте, и даље представља мањи део (0,5%) тржишта у односу на развијеније економије. Стопа пенетрације осигурања у Србији, мерена као однос бруто фактурисане премије према БДП-у, износи око 2%, што је испод просека Европске уније, што указује на даљи простор за раст. Међутим, ограничени обим и фокус на основне производе осигурања значи да сектор осигурања у Србији нема дубину нити разноврсност потребну да значајно допринесе томе да се земља сматра глобалним финансијским чвориштем.

Трговински профил Србије, такође, одражава њену позицију мање, регионално фокусиране привреде, а не глобалног трговинског чворишта. У 2023. укупан обим трговине Србије, укључујући увоз и извоз, **износио је око 85 милијарди евра**. Иако је ово значајно у односу на БДП Србије, мало је у поређењу са великим европским земљама. На пример, немачки обим трговине премашује 2

билиона евра годишње, а чак и мање земље ЕУ попут Мађарске и Чешке имају обим трговине који премашује 200 милијарди евра. Трговина Србије је у великој мери концентрисана на Европску унију, са око 60% укупне размене. Кључни извозни производи су између осталог машине и транспортна опрема, пољопривредни производи и индустријска роба, а главни трговински партнери су Немачка, Италија и Кина. Међутим, извозна база земље је релативно уска, и нема разноврсност трговине великог обима која је неопходна да би се сматрала главним увозно-извозним чвориштем. На основу интерне анализе, 4.300 предузећа (што чини 3% свих предузећа регистрованих у Србији) бавило се пословима реекспорта по основу промета робе која се добија из иностранства и директно испоручује у иностранство (у даљем тексту: реекспорт). У укупним реекспортним трансакцијама (за све земље), најзаступљеније земље на страни прилив су Руска Федерација са 20,9%, Босна и Херцеговина са 7,9%, Француска са 5,6%, Турска са 4,4%, Република Северна Македонија са 4,2%, Црна Гора са 3,8%, Швајцарска са 3,7%, Уједињени Арапски Емирати са 3,4% и Немачка са 3,3%. Највећи одливи остварени су ка Швајцарској (11,5%), Уједињеним Арапским Емиратима (8,8%), Руској Федерацији (6,4%), Хонг Конгу (6,1%), Турској (5,1%), Кини (5,0%) и Немачкој (4,5%).

Укупним сагледавањем може се констатовати да, финансијски сектор, банкарски систем и трговински профил Србије више одговарају економији средње величине, домаћом и у извесној мери – регионално фокусираном економијом, а не глобалном финансијском или трговинском чворишту.

Секторска анализа материјалности показује да банкарски сектор представља око 90% укупног биланса финансијског сектора Србије, док преосталих 9% покрива сектор осигурања, финансијског лизинга и добровољних пензијских фондова. Штавише, међународна изложеност банкарског сектора је знатно снажнија од осталих сектора у Србији, тј. осим новчаних дознака мањег обима, банкарски сектор има *de facto* монопол на међународне трансакције (а посебно финансирање по основу трговине) у Србији, што је чини доминантном облашћу фокуса за потребе ове процене ризика. С обзиром на то да је активност ФШОМУ, по својој природи, неодвојиво везана за међународне финансијске токове, то све остале групе обвезника у Србији аутоматски сврстава у секундарну категорију, што би требало анализирати кроз упућивање (*reverse referencing process*) на налазе до којих се дошло у вези са банкарским сектором.

Закључци у погледу материјалности

Србија нема оне карактеристике које је FATF описао у својим Смерницама за ФШОМУ које упућују на профил високог ризика од ФШОМУ, односно не представља велики финансијски центар са широким међународним трговинским везама и великим обимом прекограничних трансакција. Финансијски систем земље је релативно изолован од већих глобалних финансијских токова. Банкарски сектор заузима доминантну позицију у финансијском систему Србије и готово да има монопол у сервисирању међународних трансакција.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу
1.	Србија нема карактеристике међународног финансијског центра	Велико смањење (-3)
2.	Србија нема карактеристике међународног трговинског чворишта	Велико смањење (-3)
3.	Јача регионална позиција у области финансија и трговине у поређењу са неким земљама Западног Балкана	Делимично смањење (+1)
	Просечан утицај (укупна материјалност за Р. Србију)	Делимично смањење (-1,6)
	Кључне тачке (секторска материјалност)	Утицај на вероватноћу
1.	Преовлађујући материјално битан положај банкарског сектора у финансијском систему и готово монопол на међународне трансакције	Велико повећање (+3)
2.	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ	Велико смањење (-3)

IV АНАЛИЗА ПРЕТЊЕ

Претње за ФШОМУ могу се у ширем смислу категорисати у две врсте: „транзитна” претња, где се јурисдикција у суштини користи за раслојавање средстава за ФШОМУ између извора и крајњег одредишта и „директна” претња, при чему се материјали за ФШОМУ набављају унутар саме земље.

Директна претња – преглед

Директна претња финансирања пролиферације је обично израженија у земљама са добро развијеном индустријом двоструке намене, посебно у онима које су укључене у производњу хемијских, биолошких или нуклеарних материјала који се могу пренаменити за развој ОМУ. У таквим окружењима, актери у ФШОМУ могу покушавати да дођу до осетљиве технологије или материјала под маском легитимних трансакција, искоришћавајући напредне могућности и стручна знања који су доступни у овим секторима.

Извоз робе двоструке намене из Републике Србије је веома мали. У 2022. години издато је укупно 11 извозних дозвола (у укупној вредности од 15,28 милиона долара), у 2023. години издате су 22 дозволе (укупна вредност 32,03 милиона долара), а у 2024. години, до 1. октобра издато је укупно 7 дозвола, у вредности од 15,51 милион долара. Роба која је била предмет извоза најчешће је из категорије 1Ц350 Националне контролне листе робе двоструке намене, усклађене са ЕУ листом (хемикалије које се могу употребити као прекурсори за токсичне хемијске агенсе и хемијске смеше одређених карактеристика и компоненти), 1А008 (експлозивна пуњења, уређаји и компоненте) 5А002 (системи, опрема и компоненте за заштиту информација), 6А002 и 6Д 003 (оптички сензори и опрема, као и софтвер посебно пројектован за развој и производњу опреме). Најчешће извозне дестинације биле су Босна и Херцеговина, Црна Гора, Мађарска, Краљевина Холандија и ДНР Алжир.

Све дозволе издате су у складу са процедуром прописаном законом, дакле, на основу комплетне документације која, поред осталог, подразумева и обавезно достављање изјаве о крајњој намени робе и крајњем кориснику. На основу документације, МУСТ разматра сваки захтев понаособ, применом тзв. Анализе ризика од преусмеравања робе, било у другу земљу (реекспорт) или на другу дестинацију у оквиру земље и за другу крајњу намену (ретрансфер). У поступку анализе ризика разматра се да ли роба по количини одговара уобичајеној набавци за ту намену. Затим, разматра се питање цене робе, односно да ли је она несразмерно висока или ниска у односу на тржишну. Потом се сагледава крајњи корисник, односно да ли је у питању правно или физичко лице (власник или одговорно лице) које је под санкцијама и крајња дестинација робе (да ли је у питању земља под санкцијама СБУН или санкцијама других међународних организација чији је Република Србија члан). У поступку анализе ризика запослени користе ресурсе МСП, али и дипломатско-конзуларних представништава других земаља у оним земљама у којима Република Србија нема своја дипломатска представништва, податке из надлежности БИА, отворене изворе (Интернет) као и заштићене базе података којима имају приступ по основу донације (нпр. *Risk Report*)

Примера ради, један захтев за издавање дозволе је одбијен, јер је утврђено да је купопродајна цена нижа од набавне. Подносилац захтева се правдао да тиме излази у сусрет ино-партнерима, да је то улазница за дугорочне послове и сл. али му је захтев одбијен.

Други пример када је, као резултат анализе ризика, захтев одбијен је у области извоза наоружања и војне опреме, када је једна фирма из државе чланице ЕУ закључила уговор са српским произвођачем оружја о куповини 8.000 полуаутоматских пушака „ради даље продаје”. Дилема је, најпре, била шта ће толика количина оружја једној релативно малој земљи, затим где ће складиштити то оружје до коначне продаје, затим где ће наћи купца, и коначно која ће бити његова крајња намена. Касније је добијена информација од МСП да је та земља у Извештају Европског парламента означена као земља са високим степеном корупције. На основу свих тих претходних сазнања, захтев је одбијен.

Интересантно је поменути и случај када је српска фирма поднела захтев за извоз робе из Казахстана (са стока војске бившег СССР) у Краљевину Саудијску Арабију. Прва сумњива околност је била зашто једна богата земља купује старо оружје када јој је доступно најмодерније. Друга сумњива околност била је рута транспорта робе, јер је роба, по захтеву, требало да буде увезена у Републику Србију и одатле извезена у Краљевину Саудијску Арабију. Таква рута била је „чудна” јер осетно поскупљује трошкове транспорта, уместо да роба иде директно из Казахстана у КСА. Пошто подносилац није дао адекватне одговоре на постављена питања, захтев је одбијен.

У поступку провере ино-партнера наших компанија регистрован је и случај када је на основу отворених извора утврђено да је власник компаније-купца из једне земље Латинске Америке осуђен у првом степену због злоупотреба у трговини и да му је изречена мера забране обављања делатности која се односи на трговину наоружањем и војном опремом у трајању од три године. Накнадно је то лице доставило другостепену правноснажну пресуду којом је укинута првостепена, укључујући и изречену меру, па је предмет пуштен у процедуру и на крају је издата дозвола.

Важно је указати и да је, приликом одржавања, већ раније поменутог, семинара за привреду и научне институције у области спољнотрговинског промета робом двоструке намене, 10. септембра 2024. године, привредним друштвима указано на опасности од финансирања ОМУ и да су представници УСПН одржали предавање на тему ризика. Том приликом привредним друштвима је достављен упитник који садржи питања да ли и на који начин привредна друштва проверавају своје ино-партнере, да ли су свесни ризика и постојања санкција према појединцима и привредним друштвима, да ли су им познати ризици од преусмеравања легално извезене робе, да ли су свесни ризика пословања са појединим посредницима и др.) са молбом да их попуне. На основу одговора привредних друштава може се закључити да су свесни наведених ризика и да, пре закључења посла, проверавају своје ино-партнере користећи различите изворе (сајтове УСПН, МСП, УН, али и сајтове земаља одакле ти партнери долазе).

Узимајући у обзир горњу анализу и показатеље које је Србија претходно развила, следећи финансијски показатељи могу послужити као индикатор (црвене заставице – *red flag*) директне претње за ФШОМУ у земљи:

1. **Непропорционалне цене робе:** Куповна или продајна цена робе двоструке намене или војне робе је знатно већа или нижа од тржишне вредности, што потенцијално указује на покушаје да се оправда трансакција под сумњивим околностима (нпр. мотивисање страних партнера за дугорочно пословање).
2. **Неуобичајени трговачки путеви или прекомерни трошкови транспорта:** Извозне апликације које укључују сложене или неуобичајене трговачке путеве који значајно повећавају трошкове транспорта, као што је усмеравање робе кроз Србију, а не директно до крајњег одредишта, што може указивати на намеру да се прикрије право порекло или одредиште робе.
3. **Извоз у високоризичне јурисдикције:** Трансакције које укључују земље или субјекте који су означени као ниско транспарентни, посебно када су сврха, складиштење и крајња употреба великих количина војне опреме нејасни или неусклађени са потребама земље одредишта.
4. **Крајњи корисник или страни партнер са „сумњивом” позадином:** Случајеви у којима CDD мере откривају да крајњи корисник или страни партнер има историју кривичних пресуда у вези са илегалним трговинским праксама или подлеже забранама трговине.

5. **Куповина старе или вишка војне опреме од стране богатих земаља:** Захтеви за извозне дозволе које укључују богате земље које купују застарелу војну опрему, где не постоји очигледан стратешки разлог за стицање старијег НВО у односу на модерније, што поставља питања о намени или одредишту ове робе.

Треба, међутим, приметити да је вероватноћа директне претње од ФШОМУ у Србији на крају оцењена као ниска. Ова процена је последица неколико фактора: ограниченог обима српске индустрије двоструке намене, ригорозног режима контроле извоза и додатног нивоа финансијске контроле који спроводе финансијске институције. Ове комбиноване мере значајно смањују вероватноћу да ће у самој држави доћи до активности ФШОМУ.

Транзитна претња – преглед

Транзитна претња би подразумевала коришћење српског финансијског система као канала за премештање средстава која се доводе у везу са активностима ШОМУ. У овом сценарију, финансијске институције Србије би биле експлоатисане од стране страних актера који користе Србију као пролазну тачку ради раслојавања или трансфера средстава, а крајња дестинација би била друга јурисдикција. Ово би се могло десити кроз сложене финансијске трансакције које су осмишљене да прикрију порекло и одредиште средстава, чиме би се откривање отежало.

Како је то препознао FATF, ова врста транзитне претње је више карактеристична за међународне финансијске центре, који имају велике, сложене финансијске системе. Ови центри имају раширене финансијске мреже и пружају софистициране финансијске производе који су идеални за раслојавање трансакција као део шире стратегије ФШОМУ. Србија, међутим, нема исти ниво глобалне финансијске повезаности нити сложену финансијску инфраструктуру која би се обично користила у те сврхе.

Наиме, једноставност српске финансијске инфраструктуре и њена релативно мала величина делују као значајна препрека за било какве велике или трајне операције финансирања ФШОМУ од стране страних актера. Једноставна природа финансијског система, заједно са ограниченим бројем финансијских институција, значи да би органи и финансијске институције лако уочиле било какве опсежне или текуће активности ФШОМУ. Ова повећана видљивост и повећана вероватноћа откривања не чине Србију привлачном местом за континуиране активности ФШОМУ, пошто страни актери обично траже сложеније и нетранспарентније окружење како би прикрили своје активности.

Међутим, могућност једнократних операција је вероватнија. За актере који финансирају ширење ОМУ српски финансијски систем би могао доћи у обзир за изоловане трансакције за које је мање вероватно да ће одмах изазвати сумњу. То би могло да подразумева мања, дискретна премештања финансијских средстава или појединачне случајеве стицања имовине чија би сврха била да избегну регулаторну контролу. Такве једнократне операције би могле да се организују тако да се искористе специфичне прилике или слабости у финансијском сектору Србије, без успостављања дужег присуства ових актера, које би се лакше открило. Стога, иако је системска експлоатација мало вероватна, Србија би могла да послужи као мета за спорадичне покушаје коришћења њене финансијске инфраструктуре у сврхе повезане са ФШОМУ.

У овом контексту, надлежни органи Републике Србије су идентификовали следеће индикаторе (црвене заставице – *red flag*) активности које су потенцијално повезане са ФШОМУ, које су делимично идентификоване у Упутству за обвезнике за препознавање, откривање и спречавање финансирања тероризма и преформулисали их ради фокуса на *иранзијну ирејњу*.

Неуобичајене једнокрајне ирансакије:

- Трансакције које нису у складу са типичним финансијским понашањем странке, посебно, велике или сложене трансакције које не одговарају уобичајеним пословним активностима лица или ентитета, могу сигнализирати покушај експлоатације финансијског система Ср-

бије у сврхе ФШОМУ. Ово је посебно релевантно за трансакције у којима учествују стране компаније које немају јасне везе са Србијом.

Коришћење shell компанија или сложених власничких структура:

- Учешће фиктивних компанија, посебно оних са нејасном власничком структуром, или новооснованих компанија у финансијским трансакцијама може указивати на покушаје да се прикрије права природа трансакције. Овај индикатор (црвена заставица – *red flag*) ситуације када се таква привредна друштва користе у једнократним пословима или у трансакцијама са робом двоструке намене или другом осетљивом робом.

Трансакције са јурисдикцијама високог ризика:

- Финансијске трансакције са земљама које су познате по својој умешаности у активности ШОМУ су значајни индикатори (црвене заставице – *red flag*). Ово се односи на трансфере средстава ка тим јурисдикцијама или из њих, посебно када је сврха трансакције нејасна или се не уклапа у профил учесника у трансакцији.

Учешће физичких или правних лица нерезидената:

- Учешће физичких или правних лица нерезидената у финансијским трансакцијама унутар Србије, посебно оних који немају очигледне пословне или личне везе са земљом, могло би да укаже на покушај коришћења финансијског система Србије за ФШОМУ.

Изненадне промене привредне делатности:

- Компаније или институције на територији Србије које се изненада почну бавити делатношћу која подразумева промет робом високе вредности, технологије двоструке намене или значајне прекограничне трансакције, посебно када не постоји претходна историја такве активности, може указивати на покушај коришћења таквих компанија или финансијских институција као канала за ФШОМУ.

Спречавање транзитне претње од ФШОМУ у Србији ослања се на ригорозну проверу странака (радње и мере познавања и праћења странке – CDD) чији је циљ да се идентификују стварни власници, на делотворном надзору чији је циљ да се обезбеди усклађеност пословања и на благовременој примени циљаних финансијских санкција (ЦФС) ради блокирања и замрзавања трансакција (ограничавања располагања). Ове мере су кључне за откривање и ометање активности ФШОМУ у малом и транспарентном финансијском систему какав је српски. Ови елементи ће бити детаљно обрађени у одељку Извештаја о секторској рањивости.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу
1.	Вероватна претња од стране актера у ФШОМУ који спроводе мање и спорадичне/ретке трансакције везане за ФШОМУ	Мало повећање (+1)
2.	Мало вероватна претња од системског ФШОМУ кроз софистициране мреже са финансијском оперативном базом у Србији	Делимично смањење (-2)
	Просечан утицај	Мањи пад (-0,5)

V СЕКТОРСКА АНАЛИЗА

Анализа рањивости која је изложена у наставку заснива се на свеобухватном низу извора и садржи неколико битних елемената. То су анализа секторске рањивости из НПР, са посебним фокусом на аспекте који су најрелевантнији за ризике ФШОМУ, као и најновије оцене техничке усклађености из Извештаја о евалуацији и извештаја о напретку (MER/FUR), анализе и сви преостали недостаци у техничкој усклађености за конкретне препоруке FATF. Поред тога, анализа узима у обзир елементе самопроцене надзорних органа у вези са непосредним исходима (ИО), резултате које је Србија постигла у процесу ICRG, резултате инспекцијског надзора, увиде из анкетирања приватног сектора, као и из одговора на упитнике које су надзорни органи упућивали обвезницима.

Коначне оцене узимају у обзир резултате упоредне анализе материјалности за секторе из одељка о материјалности у претходном тексту.

Сектор 1 (банке)

Налази претходне НПР

У НПР за ФШОМУ из 2021. године банкарски сектор је идентификован као сектор са највећим ризиком у контексту ФШОМУ, с обзиром на његову централну улогу у финансијском систему и велику изложеност међународним трансакцијама. Сектор представља око 90% укупног биланса финансијског сектора Србије, а преосталих 9% заузимају сектори осигурања, финансијског лизинга, добровољних пензијских фондова, платне институције, институције електронског новца и овлашћени мењачи. Приликом процене претњи у вези са ФШОМУ, примарна брига се односила на ризик да државе, организације и појединци искористе финансијске институције за ФШОМУ. Ова питања, као и истакнута позиција банкарског сектора у систему, остали су константа и за предметну НПР за ФШОМУ за 2024. годину.

И у претходној НПР наглашено је да правна лица и предузетници имају обавезу да послују преко текућег рачуна, прописана Законом о плаћањима правних лица, предузетника и физичких лица („Службени гласник РС”, бр. 68/15), што чини банкарски сектор централним елементом у систему јавних финансија. Ова законска обавеза налаже правним лицима и предузетницима да отварају и воде текуће рачуне код банке за све трансакције, укључујући и међународна плаћања. Поред тога, забрањено им је да обављају платне трансакције у готовини и морају у року од седам радних дана депоновати сву примљену готовину на своје рачуне. Ове мере, као што је наведено у претходној НПР, значајно смањују употребу готовине, чиме се побољшава праћење и откривање потенцијалних трансакција у вези са ФШОМУ, али уз то концентрише већину потенцијалних ризика на сам банкарски сектор и утолико растерећује друге групе обвезника.

1. Кршење система за сиречавање ФШОМУ

Према примењеној методологији, „кршење” треба схватити као намерно деактивирање контрола ФШОМУ од стране једној или више обвезника ради извршења трансакције ФШОМУ или прихватања сиранке која подлеже примени ЦФС за ФШОМУ. Кључни елементи рањивости у овом сегменту су следећи:

1.1. Компромитована контрола или власништво над финансијском институцијом и недостатак у примени стандарда стручности и подобности у управљању (*fit and proper*) (П.26.3)

- У 2018. години, MONEYVAL је проверавао усклађеност Србије са Препоруком 26 FATF, конкретно критеријумом 26.3, и оценио га као „углавном испуњен”, што говори о чврстим проверама које су установљене.
- Измењени и допуњени подзаконски акти НБС омогућили су јој да прошири практичну примену оквира за борбу против ПН/ФТ како би се заштитио финансијски сектор од актера који учествују у ФШОМУ. Ово подразумева темељну проверу власника и директора у финансијским институцијама у односу на листе циљаних финансијских санкција, укључујући и оне које доноси Савет безбедности УН.
- Стварни власници подлежу појачаној контроли како би се спречило да се актери у ФШОМУ сакрију иза сложених власничких структура.
- НБС такође проверава кандидате на основу специфичних индикатора ризика од ФШОМУ, као што је укљученост у високоризичне секторе попут трговине оружјем или осетљивих технологија, и испитује њихове међународне пословне активности, посебно оне повезане са регионима који су познати по ризицима од ФШОМУ.
- По давању сагласности за кандидате, НБС наставља да прати њихов профил, посебно у потрази за евентуалним ризицима у вези са ФШОМУ. Ако се јаве нови проблематични елементи, као што су везе са високоризичним јурисдикцијама или сумњиви финансијски послови, НБС има овлашћење да укине сагласност и не дозволи појединцима да обављају кључне функције.

- **Број пријава које је обрадио надзорни орган**

У 2021. години донета је једна одлука о претходној сагласности за стицање власништва у банци, три одлуке о сагласности за спајање банака, 87 одлука о сагласности за именовање чланова управних органа банке, три обуставе поступка за именовање чланова управних органа, и три одбијања захтева. У 2022. години донете су три сагласности за стицање власништва, две сагласности за спајање банака, и 58 сагласности за именовање чланова управних органа банке. У 2023. години донете су две сагласности за стицање власништва и 73 сагласности за именовање чланова управних органа, уз једну обуставу поступка. До 16. септембра 2024. године, био је у току један захтев за стицање власништва и донето је 39 сагласности за именовање чланова управних органа.

- **Број пријава за које је утврђено да имају другачије стварно власништво**

У поступцима одобравања (лицензирања) за банке (именовање чланова органа управљања банке, дозвола за лицензирање, стицање власништва у банци, спајање банака) није било случајева да је НБС одредила другог стварног власника од оног кога је подносилац навео у документацији.

- **Број одбијених пријава од стране надзорног органа**

Као што је наведено, у 2021. години донета су три решења о одбијању захтева (у једном случају у поступку давања претходне сагласности на реизбор, захтев је одбијен, јер предложено лице није лично платило изречену казну), али је уместо њега то урадила банка, а током његовог мандата констатоване су многе неправилности у пословању банке, од којих су неке биле тешке, а оцењено је да предложено лице нема добру пословну репутацију, што подразумева да предложено лице нема лични, морални и професионални интегритет, као ни способност управљања пословима и пословним ризицима. У другом случају давања претходне сагласности на поновно именовање, захтев је одбијен јер предложено лице за члана Извршног одбора банке није обезбедило 40-часовну радну недељу и констатована је учесталост његовог одсуства са посла и доведена у питање његова способност за обављање послова, имајући у виду да је био овлашћен да замени одсутног председника (ЦЕО) како би могао да поступи у складу са прописаним надлежностима и обезбеди физичко присуство у банци, тј. РС, како би, као члан (заменик председника) Извршног одбора, свакодневно

организовао и надзирао пословање банке и био одговоран за спровођење и ефикасно функционисање система интерне контроле банке. У трећем случају у поступку давања претходне сагласности за именовање члана управног одбора банке, захтев је одбијен јер је предложено лице осуђивано за привредни преступ (док је био директор у другој банци) по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма (од суда је изречена новчана казна испод минимално прописаних за ову врсту привредних преступа) и због тога што је против овог лица био у току прекршајни поступак по Закону о девизном пословању. У 2022, 2023. и 2024. години (до 16. септембра 2024. године) није било одбијених захтева од стране НБС.

Ове регулаторне чињенице показују да су постојећи механизми прикладности темељни и ефикасни у идентификацији и спречавању појединаца са репутацијским и професионалним неправилностима да приступе функцијама управљања или власништва у банкарским институцијама. С обзиром да НБС користи исте алате и процедуре за све своје надгледане секторе, рангирање вероватноће које произлази из овог фактора екстраполира/односи се на све надгледане секторе у оквиру НБС (платне институције, е-новац, финансијски лизинг, пружаоци услуга дигиталне имовине, осигуравајућа друштва).

Горе наведене мере обезбеђују **значајно смањење (-3) вероватноће** намерног кршења система ЦФС од стране финансијске институције због компромитованог власништва и контроле.

1.2. Проблематични запослени који раде под утицајем актера ФШОМУ, као резултат пропуста провере запослених у интерној контроли (П.18)

- Србија је оцењена као „усклађена” са захтевима који се односе интерну контролу према Препоруци 18 FATF, што је констатовано у FUR 2019.
- Закон о СПНФТ захтева од банака да успоставе процедуре за проверу запослених. Ово редовно проверава Народна банка у својим активностима надзора, при чему није било идентификованих неправилности у периоду од 2021. до 2024. године по овом питању, нити изречених мера за отклањање неправилности.
- Додатни ниво обавеза поставља се пред овлашћено лице, које мора да прође двоструко одобрење – НБС (провера интегритета) и УСПН (квалификација стручних компетенција), које кулминира усменим разговором са УСПН. Процес се понавља сваких 5 година за постојећа овлашћена лица.
- Код сложених међународних трансакција, посебно у вези са робом двоструке намене или сложеним поравнањима везаним за трговину, банке раде по принципу „4 ока”, који подразумева прибављање двоструког одобрења – од Одељења за усклађеност и одељења за међународна плаћања, чиме се на минимум свде све грешке запослених у примени формалних или неформалних контрола.
- У пракси су идентификовани случајеви у којима су запослени у банци, упркос томе што су успешно прошли провере запошљавања, накнадно укључени у криминално понашање које се односи и има за циљ злоупотребу својих дужности у финансијској институцији, што је резултирало њиховим учешћем у привредним злочинима, укључујући прање новца. Чињеница да су ови случајеви идентификовани од стране надлежних органа и примењене кривичне санкције, потврђује робуност превентивних и репресивних контрола у банкарском сектору.

Горе наведене мере узрокују **значајно смањење (-3) вероватноће** намерног кршења ЦФС од стране проблематичних запослених.

Општи закључак о вероватноћи кршења ЦФС

Ефикасне мере за спречавање актера који се доводе у везу са ФШОМУ да буду власници или да остварују контролу над финансијским институцијама, заједно са превентивним мерама за спречавање феномена проблематичних запослених (*rogue employees*) обезбеђују значајно смањење вероватноће кршења ЦФС-а.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу
1.	Значајно смањење (-3) вероватноће намерног кршења ЦФС од стране финансијске институције због компромитованог власништва и контроле	Велико смањење (-3)
2.	Горе наведене мере обезбеђују значајно смањење (-3) вероватноће намерног кршења ЦФС од стране проблематичних запослених	Велико смањење (-3)
3.	Просечна вероватноћа кршења ЦФС	Значајно смањење вероватноће (-3)

2. Неспровођење мера ЦФС

2.1. Мере за обезбеђивање правилне процене ризика и процене сопствених рањивости (П.1, П.15)

- У тренутку писања ове процене ризика, обвезници у Србији немају обавезу да врше процену ризика или процењују сопствене рањивости у вези са ФШОМУ.
- Бројни олакшавајући елементи компензују недостатак обавезе процене ризика. УСПН је 2018. године, како је раније поменуто, донела Упутство о примени ЗОРИ, у коме је наведена обавеза процене ризика у смислу спречавања финансирања пролиферације.

Наведене околности узрокују **значајно повећање (+2) вероватноће** неспровођења мера за спречавање ФШОМУ имајући у виду обавезе процене и разумевања ризика.

2.2. Мере за спречавање лошег надзора и контроле примене прописа (*supervision and enforcement*) (П.26, 27, 35)

- Србија је добила следеће оцене за одговарајуће препоруке: П.26 – LC² (FUR 2018), П.27 – C (MER 2016), П.35 – LC (FUR 2018).
- НБС је применила структуриран приступ праћењу пословања банака, са фокусом на превенцију ПН, ФТ и ФШОМУ. Посредни надзор се спроводи најмање два пута годишње кроз Упитник о управљању ризиком од ПН и ФТ, који укључује специфичне индикаторе везане за ФТ, ФШОМУ и примену ЦФС. Ови индикатори ризика су кључни за формирање годишњег плана непосредног инспекцијског надзора, који усваја Извршни одбор НБС.
- Процена ризика у банкама се утврђује коришћењем интерних методологија НБС и матрица ризика, што омогућава доследну примену приступа заснованог на ризику. У циљу повећања ефикасности супервизије, НБС је усвојила интерне прописе, укључујући методологију за процену ризика од прања новца, ФТ и ФШОМУ, као и приручник за непосредну контролу ових ризика у банкама.
- Надзор који се односи на ФШОМУ је интегрисан у програме надзора који се односе на спречавање ПН/ФТ или се спроводи као циљани инспекцијски надзор, на основу процењеног нивоа ризика сваке банке. Посредни надзор је континуиран, док се непосредни надзор планира годишње на основу ових процена ризика. Непосредни надзор подразумева детаљни преглед интерних процедура и проверу усклађености са листама ЦФС из извора као што су УН.
- Посебна пажња посвећена је провери ажурности база података о ЦФС и обезбеђивању да банкарски системи могу ефикасно да открију потенцијалне злоупотребе за ФШОМУ. Провере у реалном времену, као што су симулације које се тичу коришћење података са санкционих листа, спровode се да би се проценило како банке управљају потенцијалним пословним односима или трансакцијама са означеним лицима.
- Током овог процеса надзора, НБС, такође, разматра интерне прописе банака, стручно образовање запослених које ради на усклађености са прописима који се односе на ФТ/ФШОМУ и ефикасност информатичко-техничког система који се користе за идентификацију и праћење означених лица. Ове провере обезбеђују да системи банака буду у потпуности у служби откривања ризика везаних за означена лица.
- До данас нису утврђене неправилности у поштовању ових прописа од стране банака нити је утврђено да је неко од означених лица странка банака у Србији нити да њихови системи омогућавају отварање рачуна или вршење трансакција за таква лица.

2 C – compliant; LC – largely compliant; PC – partially compliant; NC – non-compliant.

Од јануара 2020. године, сет питања у вези са ризицима финансирања ОМУ и ЦФС је интегрисан у редован упитник о управљању ризиком од ПН/ФТ. Ова питања укључују да ли банке имају утврђене процедуре за извршавање обавеза у складу са законом о ограничавању располагања имовином, њихову употребу софтвера за идентификацију означених лица и детаље о њиховим проверама и ажурирањима на листама санкционисаних ентитета. Током периода од 2019. до 2023. године, анализиран је 231 упитник, фокусирајући се на спречавање ширења ОМУ.

У директним инспекцијама банака, посебна пажња се посвећује ефикасности интерних аката у вези са усклађеношћу са ограничењима располагања имовином, редовном обуком запослених и капацитетом ИТ система банке за подршку овој усклађености. Током сваке инспекције проверава се функционалност ИТ система банака, укључујући симулације отварања рачуна или обраде трансакција за лица са актуелне листе, како би се осигурала адекватна примена санкција. Налази се бележе у извештају о инспекцији, а неадекватности могу довести до санкција у складу са Законом о банкама, које могу обухватати од писмених опомена до новчаних казни, или, у тежим случајевима, одузимање дозволе за рад.

До данас нису забележене неправилности нити је утврђено да су лица са листе означених лица клијенти банака или да ИТ систем подржава отварање рачуна и извршење трансакција за овакве особе.

Горе наведене мере узрокују **значајно смањење (-3) вероватноће** неспровођења ЦФС због ефикасног надзора или контроле примене (*supervision or enforcement*).

2.3. Мере за обезбеђивање имплементације основних захтева П.7

- Србија је у односу на П.7 оцењена са LC (FUR 2018)
- Иако је Србија испунила већину захтева из Препоруке 7, још увек постоје области које треба додатно унапредити.

Општи закључак о вероватноћи неспровођења ЦФС

Однос између недостатака (изричитих мера и обавеза у вези са проценом ризика) и предности (снажна пракса и квалитетна техничка примена захтева П.7) показује неутралан утицај на вероватноћу неспровођења ЦФС у Србији.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу
1.	Делимично спровођење ЦФС мера у вези са проценом ризика и обавезама разумевања ризика од стране обвезника доводи до делимичног повећања вероватноће неспровођења (+2)	Делимично повећање (+2)
2.	Ефикасна имплементација надзорних функција осигурава значајно смањење (-3) вероватноће неспровођења ЦФС због лошег надзора или спровођења	Велико смањење (-3)
	Мере које се односе на спровођење техничких обавеза у ЦФС (П.7) су свеобухватне, али садрже одређене недостатке, што резултира мањим повећањем (+1) вероватноће неспровођења	Мало повећање (+1)
	<i>Просечна вероватноћа неспровођења ЦФС у банкарском сектору</i>	Неутралан утицај на вероватноћу (0)

3. Избејавање мера ЦФС

3.1. Мере за спречавање неефикасних CDD контрола (П.10)

- Србија је добила оцену у *великој мери усклађена* за Препоруку 10 у FUR 2018.
- Иако се стиче утисак да и даље постоји мањи технички недостатак кад је реч о обиму информација неопходних за CDD поступак за правна лица (нема обавезе прибављања података о именима вишег руководства), у контексту ФШОМУ овај елемент је истакнутији у процесу скрининга за ЦФС.
- У непосредној контроли субјеката надзора из своје надлежности, НБС врши проверу поступања обвезника у делу који се односи на стварног власника странке, проверава да ли

- су утврђени сви прописани подаци о стварном власнику странке, да ли су ти подаци утврђени на прописан начин и у прописаном року.
- Налази надзора банака и/или неправилности у вези са овим проверама саставни су део извештаја о извршеној контроли. У складу са чланом 7, став 2 Закона о спречавању ПН/ФТ, ако обвезник није у могућности да примени радње и мере из става 1, тачке од 1 до 5 тог члана, одбиће понуду за заснивање пословног односа, а ако је пословни однос већ успостављен, дужан је да га раскине.
 - НБС врши контролу усаглашености са *CDD* стандардима у банкама и другим регулисаним субјектима, пажљиво бирајући репрезентативан узорак на основу специфичних критеријума из Приручника за обављање непосредне контроле управљања ризиком од ПН/ФТ. Овај узорак обухвата клијенте из различитих категорија ризика и типова рачуна, са фокусом на високо ризичне клијенте са значајним трансакцијама. Узорак укључује и клијенте из јурисдикција означених као високо ризичне за прекограничне претње, као и клијенте који обављају трансакције веће од 15.000 евра у динарској противвредности. Такође су укључене и трансакције као што су донације, позајмице и трансакције са непокретностима, чиме се осигурава репрезентација и готовинских и безготовинских трансакција.

Током инспекције, НБС прегледа досијее клијената и записе трансакција ради провере усаглашености са *CDD*. Уколико се утврде неправилности, оне се документују у записнику о контроли, са наведеним кршењем закона и наложеном корективном мером која може укључити новчане казне, у складу са Законом о банкама. Банке су у обавези да отклоне недостатке у одређеном року, након чега следећа инспекција проверава да ли су отклоњени, и то путем новог узорка који је повезан са идентификованом неправилношћу.

Од 2021. до 2023. године, мање од 5% (4,41%) контролираних клијената показало је недостатке у примени *CDD*, што указује на низак ниво неусаглашености. НБС може изрећи управне мере, укључујући новчане казне, ако банке не поступе по налозима. Циљ је да се обезбеди усаглашеност банака са законским захтевима, укључујући коришћење различитих санкционих листа и осигуравање ефикасности процеса *CDD*.

Обвезници унутрашњим актима дефинишу своје поступање када приликом успостављања пословног односа или током његовог трајања не могу да утврде све прописане податке о странци применом адекватних радњи и мера познавања и праћења те странке (опште, поједностављене или појачане). Обвезници најчешће, у случају да не могу да спроведу прописане радње и мере познавања и праћења странке приликом успостављања новог послованог односа, као и током његовог трајања, странци оставе примерени рок за допуну потребне документације, података и информација. Током трајања тог рока обвезник не закључује уговор са странком, а уколико је пословни однос успостављен не извршава трансакције по налогу странке. Уколико и у остављеном року странка не прибави прописане податке и документацију, обвезник неће засновати нови пословни однос са странком, а уколико је пословни однос успостављен обвезник ће раскинути тај пословни однос, осим у случају када је рачун блокиран на основу поступка надлежног државног органа у складу са законом. Након раскида пословног односа обвезник сачињава писмену белешку у којој разматра основе сумње да ли се ради о прању новца и финансирању тероризма. У случају постојања сумње, обвезник обавештава Управу за спречавање прања новца о томе. Тако на пример, на основу података добијених од банака, током 2023. године банке су одбиле успостављање пословног односа/извршење трансакција укупно у 3.117 случајева. Од тога 617 случајева се односи на одбијање успостављања пословног односа/извршења трансакције због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке. У 1.814 случајева је одбило успостављање пословног односа/извршење трансакција због неприхватљивости клијента према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма, док је у 686 случајева навело други разлог (нпр: трансакција *Walk-in* клијента који се баве пружањем услуга повезаних с дигиталном имовином, а с којима банка не пружа услуге, сумња у пословну активност клијента, захтеви за производима које банка не поседује, трансакције у валутама које банка нема могућност да подржи и сл.).

Због одређених безначајних преосталих недостатака, горе наведене мере обезбеђују само **делимично смањење (-2) вероватноће** избегавања ЦФС због CDD мера (радњи и мера познавања и праћења странке)

3.2. Мере за спречавање недовољних контрола када је у питању стварно власништво (П.24, 25)

- Србија је оцењена LC за П.24 (MER 2016) и LC за П.25 (FUR 2018).
- Србија је успешно имплементирала сав Акциони план FATF ICRG (завршен 2019. године), који је укључивао успостављање регистра стварног власништва.
- Србија је постигла значајан напредак у унапређењу контроле стварног власништва над правним лицима и аранжманима, чиме показује снажну посвећеност спречавању прања новца и финансирања тероризма. Законодавни оквир земље, којим примарно управља Закон о привредним друштвима, пружа солидну основу за регистрацију и надзор над пословним субјектима. Успостављањем Централне евиденције стварних власника, којим управља Агенција за привредне регистре (АПР), Србија осигурава да су информације о стварном власништву доступне, чиме се додатно јача транспарентност и одговорност. Ова структура не само да је у складу са међународним стандардима, већ, такође, олакшава напоре Србије да остане проактиван учесник у борби против финансијског криминала.

Транспарентност система представља значајан адут, јер обезбеђује приступ детаљним информацијама о власништву у реалном времену, како властима тако и јавности. Централизоване електронски регистри АПР покривају широк спектар података којима различити актери могу лако приступити. Овакав приступ подржава проактиван надзор и омогућава властима да брзо реагују на сваку сумњиву активност. Поред тога, обавезни захтеви за отварањем банковних рачуна за правна лица пружају додатни ниво безбедности, омогућавајући да се финансијске трансакције лако прате. Ове мере заједнички доприносе снажној инфраструктури која помаже у идентификацији и смањењу потенцијалних ризика повезаних са прањем новца и другим незаконитим активностима.

Иако би одређени сегменти могли бити унапређени, то не умањује укупну ефикасност домаћих мера у утврђивању стварног власништва. На пример, иако се процес регистрације тренутно ослања на формалне процедуре, овај приступ поједностављује прикупљање података и осигурава да су информације лако доступне у централизованој бази података. Било какви недостаци повезани са верификацијом података релативно су мањи у контексту свеобухватног система Србије, који већ укључује механизме за казне и санкције. Иако документ помиње ограничен број кривичних гоњења за лажно извештавање, то треба посматрати у ширем контексту континуираног унапређења Србије и снажног оквира који је већ на снази.

Због одређених незнатних преосталих недостатака, горе наведене мере узрокују само **делимично смањење (-2) вероватноће** избегавања ЦФС услед имплементације механизма у погледу стварног власништва.

3.3. Мере за обезбеђивање правилног кореспондентског банкарства – CDD мере за странке који користе пролазне рачуне (*payable-through*) (критеријум 13.2):

- Србија је оцењена са LC у FUR 2018 у односу на Препоруку 13 и од тада је отклонила све преостале недостатке.
- Закон о спречавању ПН/ФТ забрањује вођење и коришћење пролазних рачуна. Ово директно ограничење ефективно блокира потенцијалне покушаје да се домаћи систем користи као анонимизована транзитна зона за ФШОМУ преко кореспондентског банкарства.

Горе наведене мере немају недостатака и стога узрокују **значајно смањење (-3) вероватноће** избегавања ЦФС преко кореспондентског банкарства и пролазних рачуна.

3.4. Интерна контрола у финансијским институцијама (П.18)

- Србија је оцењена са C у FUR 2018 у односу на Препоруку 18.

Интерна контрола и свест о ризицима ФШОМУ међу финансијским институцијама је процењена циљаним упитником који је дистрибуиран за потребе ове процене ризика, што потврђује и пракса НБС у надзору:

1. Све банке проверавају санкционе листе када прихватају (заснивају пословни однос) са странкама и обављају трансакције. Провере санкционих листа се врше коришћењем листе означених лица коју доноси Владе Републике Србије, званичних сајтова као што су вебсајт УН и из додатних извора: OFAC, УН, HM Treasury, ЕУ, као и комерцијалне базе података.
2. Што се тиче елемената ублажавања „директне претње ФШОМУ”, све банке су свесне ограничења у трговини, увозу или извозу одређене робе, укључујући наоружање, војну опрему и робу двоструке намене. Ова ограничења се односе на увоз, извоз и транзит робе двоструке намене, као и на пружање брокерских услуга и техничке помоћи за ову робу без дозволе надлежног органа. Спроводи се појачане провере како би се осигурала усклађеност са прописима, укључујући лиценцирање и дозволе, провере листи лица под санкцијама, проверу документације (извозне и увозне дозволе, комерцијална документа) и провере пословних партнера и крајњих корисника. Такође се спроводи надзор и праћење трансакција.
3. Банке су генерално упознате са процесом идентификације контролисане робе и знају са ким да се консултују у случају сумње у вези са режимом извоза и увоза те робе. Они такође имају потпуно знање о тарифном систему за сву робу, посебно када одређене тарифне ознаке захтевају посебне процедуре за извоз или увоз.
4. Више од половине банака је у пракси доказало да препознаје одступања цена у односу на тржишну вредност контролисане робе. Када се појаве недоумице приликом провере учесника у трансакцији или прегледа прикупљене документације, банке такође проверавају да ли вредност робе у достављеној документацији одговара тржишним ценама.
5. Банке су веома свесне режима ЦФС УН. Они разумеју које су земље у питању и које врсте санкција се примењују. Штавише, разумеју захтеве Програма интерне усклађености (*Internal Compliance Program*) за компаније које тргују контролисаном робом.
6. Банке нису обављале трансакције са трастовима нити су заступале стране компаније које се баве прометом контролисане робе.
7. Две банке су пријавиле сумње у вези са готовинским плаћањем и другим трансакцијама које би се могле довести у везу са активностима везаним за контролисану робу. Додатне провере нису откриле никакву сумњу на ФШОМУ нити су уочени било какви ризици или индиције у вези са овом претњом.
8. Банке имају укупно 1.878 странака укључених у послове реекспорта, од којих је 360 класификовано као нискоризично, 1.305 као средње ризично, а 213 као високо ризично. Банке активно учествују у праћењу трансакција везаних за реекспортне операције, посебно оних које су повезане са земљама за које се сумња да су заобиле санкције. Активности реекспорта су предмет детаљне анализе, укључујући преглед учесника, робе, произвођача, крајњег корисника, земље крајњег корисника, превозника и сл., на основу документације коју доставља наручилац.
9. Генерално, банке су развиле посебне критеријуме за препознавање сумњивих активности у вези са ФШОМУ, које се могу односити на „транзитну претњу” за ФШОМУ.

Спровођење интерних контрола и информисање финансијских институција доводи до **великог смањења (-3) вероватноће** избегавања ЦФС преко банака које нису довољно свесне обавеза и ризика који се односе на ЦФС.

3.5. Мере за спречавање недостатака у поверавању послова трећим лицима (П.17)

- Србија је оцењена као С у погледу поверавања послова трећим лицима у MER 2016.
- На основу изјашњења које су банке доставиле пружањем одговора на Упитник о управљању ризиком од ПН/ФТ на дан 31. 12. 2023. године само једна банка се изјаснила да је поверила вршење појединих радњи и мера познавању и праћењу странке трећем лицу из иностранства. У питању је поверавање тих активности банкама из страних држава (8 банака), чланицама исте банкарске групе, као и другим банкама из страних држава, чланицама ЕУ и из региона (1 банка), што је у складу са законом.
- Није било случајева идентификованих од стране надзорних органа, када се стандард поверавања вршења послова трећим лицима од стране обвезника није сматрао довољним.

- Иако захтеви FATF-а не садрже никакве обавезе у погледу поверавања вршења послова трећим лицима у контексту ФШОМУ, јасно је да постоји простор за јачање стандарда и пракси поверавања послова трећим лицима када је реч о препуштању ове функције субјектима у страним јурисдикцијама, посебно у контексту избегавања ЦФС и ФШОМУ, с обзиром на нову дефиницију FATF. У том погледу било би корисно предложити додатну меру за смањење ризика како би се осигурало да се свака финансијска институција Србије која се ослања на трећа лица у иностранству увери да је трећа страна извршила одговарајућу процену својих ризика ФШОМУ. То би спречило финансијере ШОМУ да искористе Србију преко слабијих карика у страним јурисдикцијама.

Иако мере немају формалних недостатака, одређена побољшања која превазилазе стандарде ФАТФ би могла бити неопходна, због чега постоји само делимично смањење (-2) вероватноће избегавања ЦФС преко поверавања послова трећим лицима

3.6. Мере за повећану пажњу на високоризичне јурисдикције (П.19)

- Србија је оцењена као LC у односу на Препоруку 19 у FUR 2018.
- Србија је ефективно применила захтеве, а обвезници поштују опште стандарде у вези са спречавањем ПН/ФТ по овом питању.
- Што се тиче „директне претње” од ФШОМУ, српске банке/банке које послују у Србији, као што је горе наведено, генерално разумеју повезане географске ризике.
- Још увек нису издате смернице за решавање потенцијалне „транзитне претње”, тј. профилисање јурисдикција на основу њиховог нивоа усклађености са стандардима ФШОМУ, процењеног ризика од ФШОМУ и нивоа изложености и материјалности финансијског сектора.

Иако мере не садрже формалне недостатке, одређене области побољшања могу бити оправдане и преко стандарда FATF, због чега постоји само **делимично смањење (-2) вероватноће** избегавања ЦФС кроз трансакције са земљама високог ризика.

Ојшњи закључци

Србија је успешно применила већину контролних механизма у банкарском сектору како би обезбедила значајно смањење вероватноће од ФШОМУ избегавањем ЦФС. Контроле кроз примену CDD мера, механизма за проверу стварног власништва и интерне контроле су довољно чврсте и добро се примењују, док банке имају висок степен разумевања различитих аспеката и врста претњи са којима се могу суочити у контексту ФШОМУ. Остаје да се предузму одређена побољшања, која су горе наведена, у погледу поверавања послова трећим лицима и високоризичних територија, иако то превазилази препоруке FATF.

	Кључне тачке	Утицај на вероватноћу
1.	Делимично смањење (-2) вероватноће избегавања ЦФС у контексту мера ПК	Делимично смањење (-2)
2.	Због одређених безначајних празнина, мере обезбеђују само делимично смањење (-2) вероватноће избегавања ЦФС услед недовољне примене БО механизма	Делимично смањење (-2)
3.	Горе наведене мере не садрже недостатке и стога обезбеђују значајно смањење (-3) вероватноће избегавања ЦФС преко кореспондентског банкарства и пролазних рачуна	Велико смањење (-3)
4.	Спровођење интерних контрола и информисаност финансијских институција доводи до великог смањења (-3) вероватноће избегавања ЦФС преко банака	Велико смањење (-3)
5.	Иако мере не садрже формалне недостатке, одређене области побољшања могу бити гарантоване изван FATF стандарда, због чега постоји само делимично смањење (-2) вероватноће избегавања ЦФС-а због ослањања на треће стране	Делимично смањење (-2)
6.	Делимично смањење (-2) вероватноће избегавања ЦФС-а кроз трансакције са земљама високог ризика	Делимично смањење (-2)
	Просечна вероватноћа избегавања ЦФС-а кроз банкарски сектор	Значајно смањење вероватноће (-2,3)

Општи резиме за банкарски сектор

	Кључне тачке	Вероватноћа
1.	<i>Материјалност</i> : доминантан материјални положај банкарског сектора у финансијском систем	Велико повећање (+3)
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	Неутралан утицај (0)
4.	Општа вероватноћа избегавања	Велики пад (-2,3)
	<i>Секторски резултат</i>	-0,575 (Средњи ризик)

Сектор 2: Провајдери услуга виртуелне имовине

Банкарски сектор (референтни сектор)	Добављачи услуга виртуелне имовине Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
	Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-2,3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	Велико смањење (-3)
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	Неутралан утицај (0)
4.	Општа вероватноћа избегавања	Делимично смањење (-2,3)
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-2,75 (Низак ризик)

Сектор 3: Оператори плаћања (укључујући е-новац и поштанску адресу)

Банкарски сектор (референтни сектор)	Оператори плаћања	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
	Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-2.3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	Велико смањење (-3)
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	Неутралан утицај (0)
4.	Општа вероватноћа избегавања	Делимично смањење (-2,3)
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-2,75 (Низак ризик)
	Укупан еквивалент НПР	

Сектор 4: Мењачница

Банкарски сектор (референтни сектор)		Мењачница	
		Секторске специфичности	Утицај
Материјалност			
Материјални положај банкарског сектора (+3)		Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење			
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором али постоје случајеви угрожавања интегритета	1
П.26/28: Проблематични запослени (-3)		Примењује се оквир НБС; али постоје случајеви угрожавања интегритета	1
		Општа вероватноћа кршења	1
Неспровођење			
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
		Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање			
П.10: CDD мере(-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)		Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)		Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
		Општа вероватноћа избегавања	-2,3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа	
1.	Материјалност	-3	
2.	Општа вероватноћа кршења	1	
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	0	
4.	Општа вероватноћа избегавања	-2,3	
	Секторски резултат (просек)	-1,075 (Низак ризик)	

Сектор 5: Брокери/дилери, инвестициони фондови

Банкарски сектор (референтни сектор)	Брокери/дилери, инвестициони фондови	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Ефикасне мере за обезбеђивање одговарајућег власништва и контроле	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Ефикасне мере интерне контроле у институцијама, укључујући и скрининг особља	-3
	Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Ефикасан програм надзора који спроводи Комисија за хартије од вредности	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Ефикасна интерна контрола и свест у сектору	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-2.3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	-3
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	0
4.	Општа вероватноћа избегавања	-2.3
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-2.075 (Низак ризик)

Сектор 6: Осигурање

Банкарски сектор (референтни сектор)		Осигурање	
		Секторске специфичности	Утицај
Материјалност			
Материјални положај банкарског сектора (+3)		Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење			
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
		Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење			
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС (+1)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
		Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање			
П.10: CDD мере (-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)		Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)		Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
		Општа вероватноћа избегавања	-2.3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа	
1.	Материјалност	Велико смањење (-3)	
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)	
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	Неутралан утицај (0)	
4.	Општа вероватноћа избегавања	Делимично смањење (-2,3)	
	<i>Секторски резултати (просек)</i>	-2,75 (Низак ризик)	

Сектор 7: Финансијски лизинг

Банкарски сектор (референтни сектор)		Финансијски лизинг	
		Секторске специфичности	Утицај
Материјалност			
Материјални положај банкарског сектора (+3)		Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење			
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
		Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење			
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
		Укупна вероватноћа спровођења	0
Избегавање			
П.10: CDD мере(-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)		Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)		Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
		Општа вероватноћа избегавања	-2.3
Кључне тачке закључка		Вероватноћа	
1.	Материјалност	Велико смањење (-3)	
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)	
3.	Укупна вероватноћа спровођења	Неутралан утицај (0)	
4.	Општа вероватноћа избегавања	Делимично смањење (-2,3)	
		Секторски резултат (просек)	-2,75 (Низак ризик)

Сектор 8: Добровољни пензијски фондови

Банкарски сектор (референтни сектор)		Добровољни пензијски фондови	
		Секторске специфичности	Утицај
Материјалност			
Материјални положај банкарског сектора (+3)		Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење			
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.26/28: Проблематични запослени (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
		Општа вероватноћа кршења	-3
Неспровођење			
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)		Примењује се оквир НБС; нема промене у поређењу са референтним сектором	-3
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
		Укупна вероватноћа неспровођења	0
Избегавање			
П.10: CDD мере(-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)		Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)		Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)		Примењује се оквир НБС; слични резултати упитника као за референтни сектор.	-3
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)		Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
		Општа вероватноћа избегавања	-2,3
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа	
1.	Материјалност	Велико смањење (-3)	
2.	Општа вероватноћа кршења	Велико смањење (-3)	
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	Неутралан утицај (0)	
4.	Општа вероватноћа избегавања	Делимично смањење (-2,3)	
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-2,75 (Низак ризик)	

Сектор 9: Агенти за некретнине

Банкарски сектор (референтни сектор)	Агенти за некретнине	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Власништво и мере контроле недовољне да у потпуности спречи кршење	+1
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Контроле запослених недовољне да спрече потпуно кршење	+1
	Општа вероватноћа кршења	1
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Мере супервизије се спроводе са празнинама, што доводи до потенцијалних случајева неспровођења	+2
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	1.6
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Интерне контроле и свест о сектору нису довољни да спрече утају	+2
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	1
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	1.6
4.	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-0.475 (Средњи ризик)

Сектор 10: Рачуновође и порески саветници

Банкарски сектор (референтни сектор)	Рачуновође и порески саветници	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Власништво и мере контроле недовољне да у потпуности спречи кршење	+1
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Контроле запослених недовољне да у потпуности спречи кршење	+1
	Општа вероватноћа кршења	1
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Спроведене мере супервизора са одређеним недостацима	+1
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	1.3
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Интерне контроле и свест о сектору нису довољни да спрече утају	+2
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	1
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	1.3
4.	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-0.55 (Средњи ризик)

Сектор 11: Адвокати

Банкарски сектор (референтни сектор)	Адвокати	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Власништво и мере контроле недовољне да у потпуности спречи кршење	+1
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Контроле запослених недовољне да спрече потпуно кршење	+1
	Општа вероватноћа кршења	1
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Мере супервизије се спроводе са празнинама, што доводи до потенцијалних случајева неспровођења	+2
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	1.6
Избегавање		
П.10: CDD мере (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Интерне контроле и свест о сектору нису довољни да спрече утају	+2
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	1
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	1.6
4.	Општа вероватноћа избегавања	-1.5
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-0.475 (Средњи ризик)

Сектор 12: Нотари

Банкарски сектор (референтни сектор)	Нотари	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Српски закон, тачније Закон о нотарима, дефинише улогу нотара као службе јавног поверења, са јасним смерницама које им забрањују да истовремено обављају друга занимања. Ово осигурава да су нотари искључиво посвећени својим одговорностима, јачајући поверење и минимизирајући ризике повезане са компромитованим контролама. Закон такође предвиђа ригорозне услове за именовање, осигуравајући да само појединци достојни јавног поверења могу постати нотари. Министарство правде и Нотарска комора заједнички надзиру нотаре, доприносећи високом нивоу ефикасности у контроли уласка.	-2
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Што се тиче интегритета запослених, Закон о нотарима наводи услове за нотарске приправнике, сараднике и асистенте, са одредбама за њихове дужности и одговорности. До данас није пријављен дисциплински поступак против ових запослених код нотара, што указује на висок стандард интегритета међу особљем.	-2
	Општа вероватноћа кршења	-2
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Нотарска комора врши редовни и посебан надзор над нотарима ради спровођења обавеза АМЛ/ЦТФ. Кроз директно и индиректно праћење, Комора оцењује придржавање нотара ограничења располагања имовином у вези са спречавањем тероризма.	0
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	1
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Унутрашња контрола у оквиру нотарске канцеларије за усклађеност са прописима о спречавању прања новца и финансирању тероризма спроводи се кроз свеобухватне политике и процедуре које регулишу свакодневне операције, понашање запослених и интеракцију са клијентима. Јавни бележници и њихово особље морају да спроведу детаљну дужну пажњу према свим клијентима, што укључује верификацију идентитета, процену нивоа ризика и осигуравање да су извори средстава или имовине легитимни. Поверљивост је основа унутрашње контроле, јер је особље у обавези да заштити осетљиве информације добијене током трансакција, уз строге протоколе за обезбеђивање података како током тако и након њиховог радног односа. Поред тога, интегритет запослених обезбеђује се политикама које ограничавају рад у другим професијама и захтевају поштовање професионалних стандарда. Усклађеност се додатно ојачава рутинским проверама санкционих листи и документовањем свих процедура, што обезбеђује транспарентност и одговорност.	0
П.17: Поверљавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2

Банкарски сектор (референтни сектор)	Нотари	
	Секторске специфичности	Утицај
Избегавање		
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-1.83
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	-2
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	1
4.	Општа вероватноћа избегавања	-1.83
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-1.45 (Низак ризик)

Сектор 13: Игре на срећу

Банкарски сектор (референтни сектор)	Игре на срећу	
	Секторске специфичности	Утицај
Материјалност		
Материјални положај банкарског сектора (+3)	Секундарни положај осталих сектора са становишта материјалности у контексту ФШОМУ (-3)	-3
Кршење		
П.26/28: Компромитовано власништво и контрола (-3)	Сектор игара на срећу у Србији спроводи строге услове за улазак на тржиште, у складу са препорукама ФАТФ-а 26 и 28. Процес лиценцирања налаже откривање власничких структура до крајњег стварног власника, обезбеђујући транспарентност и смањујући ризик од криминалне инфилтрације. Ентитети такође морају задовољити услове без осуђивања, што значи да власничке и управљачке структуре морају бити ослобођене кривичних досијеа. Ова одредба побољшава интегритет сектора ограничавањем уласка на појединце угледног порекла. Дозволе се издају за десетогодишње периоде, што обезбеђује степен оперативне стабилности, а омогућава регулаторним органима да спроведу усклађеност са почетним захтевима. Међутим као што је наведено у МЛ НРА, било је случајева компромитоване контроле идентификоване од стране власти, што показује већи ризик за сектор.	+1
П.26/28: Проблематични запослени (-3)	Иако је примарни фокус на обезбеђивању интегритета власника и вишег особља, захтеви за потпуно откривање власништва такође индиректно помажу у спречавању лажних запослених успостављањем следљиве везе са онима који имају оперативну контролу. Недостатак пријављених инцидената који укључују неправилне радње запослених или власника сугерише да су тренутне превентивне мере у великој мери ефикасне. Међутим, одсуство специфичних политика које се односе на запослене на првој линији или спровођење редовних провера запослених који нису власници указује на то да може постојати простор за јачање контроле на овом нивоу. Побољшане провере запослених, као што су рутинске позадинске пројекције или континуирано стручно усавршавање, могу да обезбеде додатну заштиту како би се осигурало да запослени делују у складу са обавезама и одржавају интегритет сектора.	1
	Општа вероватноћа кршења	1

Банкарски сектор (референтни сектор)	Игре на срећу	
	Секторске специфичности	Утицај
Неспровођење		
П.1: Процена ризика од ФШОМУ(+2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+2
П.26/28, 27: функције надзора (-3)	Управа за игре на срећу користи приступ надзору заснован на ризику, прилагођавајући напоре инспекције на основу процењених ризика и годишњег плана инспекције. Овај приступ омогућава циљани надзор, који се показао ефикасним у надгледању усклађености сектора са АМЛ/ЦФТ прописима. Индиректни надзор се врши издавањем упитника, са између 19 и 25 индиректних инспекција пријављених годишње током последњих година, не откривајући значајне неправилности. Директне инспекције допуњују овај надзор детаљнијим испитивањем усклађености; на пример, недавне инспекције истакле су мања питања у вези са сумњивим индикаторима активности и укључивањем АМЛ/ЦФТ тема у програме обуке. Ови налази указују на то да, иако је надзор ефикасан у целини, и даље постоји потреба за сталним побољшањем како би се осигурало да се ентитети доследно придржавају свих прописа	-2
П.7: техничке обавезе у вези са ЦФС(+1)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	+1
	Укупна вероватноћа неспровођења	0.33
Избегавање		
П.10: CDD мере(-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.24,25: Механизми за стварно власништво (-2)	Исте законодавне/регулаторне празнине; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.13.2: Кореспондентско банкарство и обавезе преко рачуна (-3)	Није применљиво	-3
П.18: Интерне контроле и свест (-3)	Иако би одређени аспекти, као што су провере фокусиране на запослене и интерна обука о специфичним АМЛ/ЦФТ индикаторима, могли имати користи од мањих побољшања, они не умањују укупне напоре сектора у погледу усклађености. Српски казини углавном одржавају здраве интерне контроле, иако су идентификовани неки пропусти у усаглашености	-1
П.17: Поверавање послова трећим лицима (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
П.19: Трансакције са земљама високог ризика (-2)	Исте препоруке за додатне мере; нема промене у поређењу са референтним сектором	-2
	Општа вероватноћа избегавања	-2
	Кључне тачке закључка	Вероватноћа
1.	Материјалност	-3
2.	Општа вероватноћа кршења	1
3.	Укупна вероватноћа неспровођења	0.33
4.	Општа вероватноћа избегавања	-2
	<i>Секторски резултат (просек)</i>	-0.9 (Средњи ризик)

VI УКУПНИ СЦЕНАРИО РИЗИКА

На основу анализе материјалности, претњи, рањивости, праксе у контролама извоза и деловности контрола које се односе на ФШОМУ, може се закључити да Србија није пријемчива/привлачна/погодна за велики број ризичних сценарија ФШОМУ. Међу њим, постоји један посебан сценарио ФШОМУ са **делимично смањеном (средње-ниском) вероватноћом** у контексту Србије, који подразумева **рејке, једнокрајне трансакције кроз банкарски сектор од стране правних лица која се баве пословима реекспорта, користећи прикривање стварног власништва, слабе CDD процесе, везе са високоризичним јурисдикцијама и прање новца кроз трговину ради камуфлаже.**

Кључне карактеристике:

Природа трансакција:

- Ретке, једнократне трансакције које се врше кроз банкарски сектор.
- Употреба техника избегавања да би се избегло откривање.

Лица која учествују:

- Привредна друштва и правна лица која се баве пословима реекспорта.
- Потенцијал за прикривање стварног власништва ради прикривања правог идентитета страна које стоје иза трансакција.

Коришћене технике:

- Прикривање стварног власништва: Напори да се сакрије идентитет крајњих стварних власника, што отежава властима и финансијским институцијама да пронађу праву власничку структуру.
- Слабости у CDD-у: Искоришћавање празнина у процесима идентификације и верификације трећих страна.
- Високоризичне јурисдикције: Контакт са јурисдикцијама познатим по повишеним ризикима од ФШОМУ и прања новца кроз трговину.

Методе камуфлаже:

- Прање новца кроз трговину (TBML): Трансакције прикривене као легитимне трговинске операције.
- Коришћење трећих лица и сложених власничких (корпоративних) структура за даље прикривање праве природе трансакција.

Секторска процена

--	Висок ризик
Сектор 1: Банке Сектор 9: Агенти за некретнине Сектор 10: Рачуновође и порески саветници Сектор 11: Адвокати Сектор 13: Игре на срећу	Средњи ризик
Сектор 2: Провајдери услуга виртуелне имовине Сектор 3: Оператори плаћања (укључујући е-новац и поштанску адресу) Сектор 4: Мењачница Сектор 5: Брокери/дилери, инвестициони фондови Сектор 6: Осигурање Сектор 7: Финансијски лизинг Сектор 8: Добровољни пензијски фондови Сектор 12: Нотари	Низак ризик

VII МЕРЕ ЗА УБЛАЖАВАЊЕ РИЗИКА

Опште мере

Мере за ублажавање ризика од несигуровођења ЦФС

Увести јасне обавезе за обвезнике по Закону о СПНФТ да врше процену ризика од ФШОМУ

Мере за ублажавање ризика од избегавања ЦФС

1. Усвојити измене и допуне Закона о спречавању ПН/ФТ у делу који се тиче идентификације вишег руководства правних лица.
2. Испуњавати обавезе на начин да се обезбеди да се обвезник који поверава послове трећим лицима у иностранству увери да је треће лице предузело одговарајућу процену својих ризика од ФШОМУ.
3. Издати смернице о профилима јурисдикција на основу ризика од ФШОМУ (нпр. на основу њиховог нивоа усклађености са стандардима за спречавање ФШОМУ, процењеног ризика од ФШОМУ и нивоа изложености и материјалности финансијског сектора).
4. Усвојити измене и допуне ЗСПНФТ у погледу стварања обавезе за доношење индикатора за сумњиве активности повезаних са ФШОМУ.

Друге мере

1. Формирање заједничке Радне групе КТ за СПН и ФТ и НКТ за СШОМУ, у циљу размене оперативних података и предузимања заједничких активности по питањима финансирања ШОМУ.

РЕЗИМЕ

Процена ризика од **ФШОМУ** у **Р. Србији** за 2024. годину обухвата период 2021–2023. године и следи претходну процену ризика спроведену 2021. године. Користи нову методологију коју су развиле власти у Србији за потребе примене нове дефиниције ризика ФП у складу са препорукама ФАТФ, фокусирајући се на њена три елемента: кршење, неспровођење и избегавање циљаних финансијских санкција. Сваки од ова три елемента је интерпретиран на основу низа важећих препорука ФАТФ и процењен у смислу њихове ефикасне примене у Србији. Поред дефиниције ФАТФ, методологија је укључивала процену „директне” претње која произлази из могућег ширења оружја за масовно уништење унутар јурисдикције, и „транзитне” претње, при чему финансијери ФП могу злоупотребити финансијски систем земље за међународно кретање средстава. Материјалност и контекстуални фактори, као што су контроле извоза су такође узети у обзир.

Утврђено је да је законодавни и процедурални оквир за **ФШОМУ** у Србији у великој мери усклађен са препорукама ФАТФ 6 и 7. Регулисан је пре свега Законом о међународним рестриктивним мерама и Законом о ограничењу располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење. Ови закони налажу спровођење и праћење рестриктивних мера и замрзавања имовине на основу резолуција Савета безбедности УН и других међународних обавеза. Институционалне структуре укључују *Координационо тјело* за спречавање ПН и ФТ, које се између осталог бави и питањима која се односе на ФШОМУ, које надгледа стратегију, процену ризика и међуагенцијску координацију. Оквир ФШОМУ такође обухвата Стратегију за борбу против ширења оружја за масовно уништење, уз надзор националног координационог тела, уз свеобухватну сарадњу на терену између државних агенција. Кључне агенције које су укључене су УСПН, Управа царина и Министарство унутрашње и спољне трговине, које спроводе прописе ФШОМУ.

Систем контроле извоза оружја, војне опреме и робе двоструке намене у Србији ублажава ризике од финансирања ширења нуклеарног оружја кроз снажан правни и институционални оквир усклађен са стандардима ЕУ. То укључује процес у три фазе: регистрација у Министарству унутрашње и спољне трговине, лиценцирање на основу строгих критеријума како би се осигурало поштовање националних и међународних обавеза, и надзор од стране Царине и надлежних министарстава како би се спречило неовлашћено преусмеравање. Ови органи бавећи се контролом извоза, суочили су се са специфичним случајевима и тиме потврдили способности да се суоче са потенцијалним претњама.

У извештајном периоду Управа за спречавање прања новца обрадила је 5.080 пријава сумњивих активности, од којих ниједна није повезана са финансирањем ширења оружја за масовно уништење. Од 2021. до 2023. године испитано је шест конкретних случајева, у којима се сумњало на везе са ФП – сумње нису потврђене. Систем замрзавања имовине у Србији у вези са ФТ и ФП показао се високо оперативним и ефикасним, о чему сведочи његово поступање у различитим случајевима, укључујући „лажно позитивне” резултате и примену мера замрзавања на основу домаћих терористичких листа. Способност система да брзо идентификује и управља овим случајевима показује његову робусност и практичну функционалност. Ова оперативна ефикасност сугерише да би, да је било директних случајева ФП у Србији који су укључивали појединце наведене на листама санкција ФП Савета безбедности УН, систем ефикасно реаговао.

Што се тиче материјалности, српски финансијски и трговински сектор су релативно мали, недостају им обим и сложеност великих глобалних финансијских центара и трговинских чворишта. Упркос одређеном регионалном значају у финансијама и трговини, Србији недостају кључне ка-

рактеристике које би је означиле као високоризични ФП профил према типологијама и смерницама везаним за ФАТФ ФП.

Што се тиче претњи, ограничена величина и јасна природа финансијског система Србије доприносе малој вероватноћи да буде искоришћен за сложене или системске активности финансирања ширења нуклеарног оружја које одражавају „транзитне” претње, иако су могући спорадични покушаји и то мањих размера. Што се тиче „директних” претњи, ограничени капацитети Србије у производњи робе двоструке намене, у комбинацији са строгим мерама контроле извоза и ригорозним поступком издавања дозвола, значајно смањују вероватноћу ФШОМУ.

На основу случајева контроле извоза и међуагенцијске сарадње, развијени су индикатори који укључују несразмерне цене робе двоструке намене или војне робе, необичне трговачке путеве са прекомерним трошковима транспорта, извоз у јурисдикције високог ризика, крајње кориснике или стране партнере са сумњивим пословањем и куповину застареле војне опреме од стране богатих земаља.

Сагледавањем материјалности и секторске рањивости закључено је да је ризик ФП умерен у секторима као што су банке, агенти за некретнине, рачуновође, порески саветници, адвокати, приређивачи игара на срећу, док се сматра да су други сектори ниско ризични.

На основу анализе материјалности, претњи, рањивости, праксе контроле извоза и ефикасности контрола, може се закључити да Србија није склона мноштву сценарија ризика ФП. Међутим, један посебан ФП сценарио који има делимично смањену (средњу-ниску) вероватноћу у контексту Србије, који укључује:

- ретке, једнократне трансакције преко банкарског сектора од стране правних лица која
- се баве реекспортом, користећи прикривање стварног власништва,
- слабе *CDD* процесе,
- везе са високоризичним јурисдикцијама и прање новца засновано на трговини као камуфлажи.

СПИСАК ПРЕДСТАВНИКА ИНСТИТУЦИЈА УКЉУЧЕНИХ У ПРОЦЕС НАЦИОНАЛНЕ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА

Национални координатор (НРА)		
	Јавно тужилаштво за организовани криминал	Јелена Пантелић
Институција		Име и презиме
1.	Безбедносно-информативна агенција	Мане Гајић
2.	Безбедносно-информативна агенција	Драгана Видаковић
3.	Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података	Сања Дашић, координатор
4.	Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података	Дејан Николић
5.	Комисија за хартије од вредности	Горан Купрешанин, координатор
6.	Врховни суд	Татјана Вуковић
7.	Министарство унутрашњих послова	Небојша Адамовић
8.	Министарство финансија – Управа за спречавање прања новца	Данијела Танић Зафировић, координатор
9.	Министарство финансија – Управа за спречавање прања новца	Татјана Јеросимић, координатор
10.	Народна банка Србије	Виолета Бојић, координатор
11.	Народна банка Србије	Драган Михаиловић
12.	Врховно јавно тужилаштво	Миљко Радисављевић, координатор
13.	Јавно тужилаштво за организовани криминал	Владимир Стевановић, координатор
14.	Јавно тужилаштво за организовани криминал	Јасмина Милановић Ганић, координатор
15.	Јавно тужилаштво за организовани криминал	Маријана Симић Вујашевић, координатор
16.	Јавно тужилаштво за организовани криминал	Александар Исаиловић
17.	Министарство правде	Златко Петровић
18.	Министарство правде	Магдалена Марковић
19.	Министарство правде	Јована Кутањац

Национална процена ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
1.	Управа за спречавање прања новца (Сектор за аналитику и спречавање прања новца) – Подгрупа „Финансијски сектор”	Драгана Николић Ракар
2.	Управа за спречавање прања новца (Сектор за аналитику и спречавање прања новца) – Подгрупа „Нефинансијски сектор”	Владимир Ђокић
3.	Управа за спречавање прања новца (Сектор за аналитику и спречавање прања новца) – Подгрупа „Финансирање тероризма”	Ђорђевије Вујичић
4.	Управа за спречавање прања новца (Група за правне послове и усклађивање прописа са међународним стандардима) – Подгрупа „Рањивост система”	Марина Нојкић Лазаревић
5.	Управа за спречавање прања новца (Одсек за надзор) – Подгрупа „Нефинансијски сектор”	Игор Грбовић
6.	Управа за спречавање прања новца (Одсек за надзор) – Подгрупа „Нефинансијски сектор”	Милица Кљајић
7.	Управа за спречавање прања новца (Сектор за аналитику и спречавање прања новца) – Подгрупа „Претње систему”	Душан Гутић
8.	Управа за спречавање прања новца (Сектор за аналитику и спречавање прања новца) – Подгрупа „Претње систему”	Сања Кијановић
9.	Комисија за хартије од вредности	Ирена Радуловић
10.	Комисија за хартије од вредности	Александар Божовић
11.	Комисија за хартије од вредности	Дејана Кресовић
12.	Комисија за хартије од вредности	Никола Бугарин
13.	Комисија за хартије од вредности	Ивана Ђурђевић
14.	Комисија за хартије од вредности	Владан Гајић
15.	Комисија за хартије од вредности	Весна Ступљанин
16.	Министарство спољних послова	Милош Јончић
17.	Министарство спољних послова	Милан Гојковић
18.	Министарство спољних послова	Сања Ковач
19.	Министарство финансија – Управа за игре на срећу	Биљана Мурганић
20.	Министарство финансија – Управа за игре на срећу	Верица Чугаљ
21.	Министарство финансија – Управа за игре на срећу	Елеонора Синђелић
22.	Министарство финансија – Управа за игре на срећу	Милош Станковић
23.	Министарство информисања и телекомуникација	Марија Вучинић
24.	Министарство информисања и телекомуникација	Слађана Станимировић
25.	Министарство информисања и телекомуникација	Биљана Стајковић Матовић
26.	Министарство финансија – Управа царина	Веселин Чубровић
27.	Министарство финансија – Управа царина	Игор Јиндра
28.	Министарство финансија – Управа царина	Саша Нешић
29.	Агенција за привредне регистре – Регистар финансијских извештаја	Марина Ђукић

Списак представника институција укључених у процес националне процене ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
30.	Агенција за привредне регистре – Регистар финансијских извештаја	Весна Цумбо
31.	Агенција за привредне регистре – Регистар привредних субјеката	Марија Пајић
32.	Агенција за привредне регистре – Регистар привредних субјеката	Биљана Ваљаревић
33.	Агенција за привредне регистре – Регистар привредних субјеката	Јелена Чукић
34.	Агенција за привредне регистре – Регистар привредних субјеката	Марга Житко
35.	Агенција за привредне регистре – помоћник руководиоца оператера	Дијана Првуловић
36.	Агенција за привредне регистре – Регистар заложног права и Регистар финансијског лизинга	Тамара Ђукановић
37.	Агенција за привредне регистре – Регистар удружења	Јована Јанковић
38.	Агенција за привредне регистре – Централна евиденција обједињених процедура за издавање аката у остваривању права на изградњу и употребу објеката	Ружица Ускововић
39.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Анђела Роглић
40.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Јелена Кркаловић
41.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Мирјана Дамјановић
42.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Снежана Обренов Ивановић
43.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Соња Ранђеловић
44.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Јелена Поповић
45.	Министарство унутрашње и спољне трговине	Јелена Петровић
46.	Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности	Ивана Килибарда
47.	Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности	Александра Павловић
48.	Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности	Жељко Вуловић
49.	Јавнобележничка комора Србије	Александра Стевановић
50.	Јавнобележничка комора Србије	Марко Томић
51.	Јавнобележничка комора Србије	Саша Бошковић
52.	Јавнобележничка комора Србије	Душанка Жунић
53.	Јавнобележничка комора Србије	Јадранка Голубовић
54.	Адвокатска комора Србије	Урош Цветојевић
55.	Адвокатска комора Србије	Милош Мршовић
56.	Адвокатска комора Србије	Душан Дробњаковић
57.	Врховни суд	Татјана Вуковић
58.	Врховни суд	Гордана Којић
59.	Врховни суд	Ивана Булован

Национална процена ризика

Представници Институција		Име и презиме
60.	Врховни суд	Јасмина Љубичић
61.	Врховни суд	Наташа Младеновић
62.	Виши суд у Београду	Наташа Албијанић
63.	Виши суд у Београду	Зоран Бурсаћ
64.	Виши суд у Београду	Драгана Марковић
65.	Виши суд у Београду	Мирјана Цицић
66.	Виши суд у Нишу	Јелена Миладиновић
67.	Виши суд у Нишу	Бојан Вујачић
68.	Виши суд у Краљеву	Весна Спасић
69.	Виши суд у Краљеву	Гордана Крстић
70.	Виши суд у Новом Саду	Ана Стаменић
71.	Виши суд у Новом Саду	Ђорђе Радовановић,
72.	Први основни суд у Београду	Александар Ђорђевић
73.	Други основни суд у Београду	Дејан Гарић
74.	Други основни суд у Београду	Лука Пантелић
75.	Апелациони суд у Београду	Душанка Ђорђевић
76.	Апелациони суд у Београду	Гордана Ивковић
77.	Апелациони суд у Београду	Наташа Милосављевић Миљковић
78.	Апелациони суд у Новом Саду	Боривој Пап
79.	Апелациони суд у Новом Саду	Наташа Бањац
80.	Апелациони суд у Крагујевцу	Александар Блануша
81.	Апелациони суд у Крагујевцу	Радоман Спарић
82.	Апелациони суд у Нишу	Јасмина Јововић
83.	Апелациони суд у Нишу	Иван Булатовић
84.	Прекршајни апелациони суд у Београду	Маја Вадњал
85.	Прекршајни апелациони суд у Београду	Марија Мимица
86.	Привредни суд у Београду	Гордана Ратковић
87.	Привредни суд у Београду	Драгана Стојановић
88.	Привредни апелациони суд у Београду	Златан Дмитрић
89.	Привредни апелациони суд у Београду	Срђан Никић
90.	Управни суд у Београду	Братислав Ђокић
91.	Управни суд у Београду	Зорица Китановић
92.	Врховно јавно тужилаштво	Миљко Радисављевић
93.	Врховно јавно тужилаштво	Тања Васиљевић Вељковић
94.	Врховно јавно тужилаштво	Зоран Петрић

Списак представника институција укључених у процес националне процене ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
95.	Врховно јавно тужилаштво	Ана Клипа
96.	Врховно јавно тужилаштво	Маја Томовић
97.	Врховно јавно тужилаштво	Милена Манојловић Недељковић
98.	Апелационо јавно тужилаштво Београд	Томислав Килибарда
99.	Апелационо јавно тужилаштво Београд	Лидија Комлен
100.	Апелационо јавно тужилаштво Ниш	Небојша Тасић
101.	Апелационо јавно тужилаштво Ниш	Тања Исаиловић
102.	Апелационо јавно тужилаштво Нови Сад	Тања Лагумџија
103.	Апелационо јавно тужилаштво Нови Сад	Драгана Тадић
104.	Апелационо јавно тужилаштво Крагујевац	Милијана Дончић
105.	Апелационо јавно тужилаштво Крагујевац	Душан Зубовић
106.	Тужилаштво за високо технолошки криминал	Борис Мајлат
107.	Тужилаштво за високо технолошки криминал	Сања Цинцаревић
108.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Београду	Јелена Зилкић
109.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Београду	Марта Церовић Оцокољић
110.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Београду	Тијана Матаругић
111.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Београду	Бранкица Марић
112.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Нишу	Драгољуб Миладиновић
113.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Нишу	Јелена Паповић Миладиновић
114.	Основно јавно тужилаштво у Нишу	Нина Миленовић
115.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Краљеву	Сања Протић
116.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Краљеву	Бранислав Павловић
117.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Краљеву	Селена Тапушковић
118.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Новом Саду	Видак Даковић
119.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Новом Саду	Александар Барац
120.	Више јавно тужилаштво – Посебно одељење у Новом Саду	Олга Дамјановић
121.	Министарство унутрашњих послова	Владимир Бачић
122.	Министарство унутрашњих послова	Ненад Антонијевић
123.	Министарство унутрашњих послова	Трифун Миловановић
124.	Министарство унутрашњих послова	Милан Пејчић
125.	Министарство унутрашњих послова	Сања Богетић
126.	Министарство унутрашњих послова	Вељко Маринковић
127.	Министарство унутрашњих послова	Милена Милојковић
128.	Министарство унутрашњих послова	Весна Зечевић
129.	Министарство унутрашњих послова	Петар Јуришић

Национална процена ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
130.	Министарство унутрашњих послова	др Синиша Достић
131.	Министарство унутрашњих послова	Златко Ђурић
132.	Народна банка Србије (Сектор за економска истраживања и статистику)	Александар Пинкуљ
133.	Народна банка Србије (Сектор за принудну наплату)	Здравко Колунџић
134.	Народна банка Србије (Сектор за принудну наплату)	Јелена Милић
135.	Народна банка Србије (Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања)	Рада Јевтић
136.	Народна банка Србије (Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања)	Данило Милошевић
137.	Народна банка Србије (Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством)	Санда Малевих
138.	Народна банка Србије (Сектор за девизне послове и кредитне односе са иностранством)	Љупка Милошевски
139.	Народна банка Србије (Сектор за контролу пословања банака)	Снежана Кратовац
140.	Народна банка Србије (Сектор за контролу пословања банака)	Сандра Јовановић
141.	Народна банка Србије (Сектор за контролу пословања банака)	Александра Медан
142.	Народна банка Србије (Сектор за платни систем)	Кристина Трајковић
143.	Народна банка Србије (Сектор за платни систем)	Маја Латиновић
144.	Народна банка Србије (Дирекција за законодавно – правне послове)	Филип Савић
145.	Народна банка Србије (Центар за посебну контролу – AML)	мр Срђан Миловановић
146.	Народна банка Србије (Центар за посебну контролу – AML)	Силвија Дуванчић Гујаничић
147.	Народна банка Србије (Центар за посебну контролу – AML)	Драгана Јовановић
148.	Народна банка Србије (Центар за посебну контролу – AML)	Ненад Јездимировић
149.	Народна банка Србије (Центар за посебну контролу – AML)	Марија Ружић
150.	Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог (Сектор за сарадњу са цивилним друштвом)	Жарко Степановић
151.	Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог (Сектор за сарадњу са цивилним друштвом)	Сања Атанковић Опачић
152.	Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог (Сектор за сарадњу са цивилним друштвом)	Бранка Лазић
153.	Пореска управа (Одељење унутрашње контроле)	Небојша Костић
154.	Пореска управа (Сектор пореске полиције)	Бобан Ничић
155.	Пореска управа (Сектор за контролу)	Владимир Јовичић
156.	Министарство правде – Дирекција за управљање имовином	Владимир Ђеклић
157.	Министарство правде – Дирекција за управљање имовином	Мирјана Милосављевић Зорић

Списак представника институција укључених у процес националне процене ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
158.	Републички завод за статистику	Весна Зајц
159.	Републички завод за статистику	Дијана Додиг Букилица
160.	Републички геодетски завод	Снежана Јосиповић
161.	Републички геодетски завод	Блажо Филиповић
162.	Координациона комисија за инспекцијски надзор	Бранислава Ђилас
163.	Координациона комисија за инспекцијски надзор	Лидија Вајагић
164.	Агенција за спречавање корупције	Предраг Кнежевић
165.	Агенција за спречавање корупције	Марија Парезановић Брадара
166.	Војнообавештајна агенција	Његош Копитић
167.	Војнообавештајна агенција	Никола Галић
168.	Војнобезбедносна агенција	Жељко Цекиновић
169.	Војнобезбедносна агенција	Драган Петрашевић
170.	Министарство културе – Сектор за заштиту културног наслеђа и дигитализацију	Милош Гајић, начелник
171.	Министарство културе – Сектор за заштиту културног наслеђа и дигитализацију	Вања Вулевић
172.	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Иван Дивац, в.д. помоћника министра за инспекцијски надзор
173.	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Дуња Спасић, руководилац Групе за правно-административне послове СИН
174.	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Бранислав Вучковић, шеф Одсека за правне послове министарства, Секретаријат министарства
175.	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Ана Михајловић, Секретаријат министарства
176.	Министарство привреде	Сандра Тасић
177.	Министарство привреде	Јелица Трнинић Шишовић
178.	Министарство правде – Управа за сарадњу са црквама и верским заједницама	Татјана Милошевић
179.	Министарство правде – Управа за сарадњу са црквама и верским заједницама	Даница Перуничкић
180.	Високи савет судства	Марија Аранђеловић Јуреша
181.	Високи савет судства	Жак Павловић
182.	Високи савет тужилаца	Јелена Глушица
183.	Високи савет тужилаца	Вања Мартиновић
184.	Правосудна академија	Ненад Вујић
185.	Правосудна академија	Мирко Миловановић
186.	Министарство финансија – Сектор за финансијски систем	Огњен Поповић
187.	Министарство финансија – Сектор за финансијски систем	Александар Јањушевић

Национална процена ризика

Представници		Име и презиме
Институција		
188.	Министарство финансија – Управа за трезор	Бојан Стојилковић, начелник Одељења за фискалну статистику
189.	Министарство финансија – Управа за трезор	Гордана Петровић
190.	ЈП Нуклеарни објекти Србије	Далибор Арбутина в.д. директора
191.	ЈП Нуклеарни објекти Србије	Милош Младеновић,
192.	Народна банка Србије Сектор за економска истраживања и статистику	Александар Пинкуљ
193.	Министарство туризма и омладине – Сектор за туризам	Маша Ковачевић
194.	Министарство туризма и омладине – Сектор за туризам	Марија Марић
195.	Министарство туризма и омладине – Сектор туристичке инспекције	Ратка Вушуровић
196.	Министарство туризма и омладине – Сектор туристичке инспекције	Саша Ристески
197.	Министарство унутрашњих послова –Сектор за ванредне ситуације, Одељење за промет и транспорт експлозивних материја и контролисане робе	Слађана Кнежевић
198.	Министарство унутрашњих послова –Сектор за ванредне ситуације, Одељење за промет и транспорт експлозивних материја и контролисане робе	Мила Пузић Трнавац
199.	Министарство унутрашњих послова – Служба за борбу против високотехнолошког криминала, Одсек за анализу транзакција криптовалута и других облика дигиталне имовине	Бранко Крстић
200.	Министарство унутрашњих послова – Служба за борбу против високотехнолошког криминала, Одсек за анализу транзакција криптовалута и других облика дигиталне имовине	Владимир Марјановић
201.	Министарство привреде – Дирекција за мере и драгоцене метале	Чедомир Белић
202.	Министарство привреде – Дирекција за мере и драгоцене метале	Зоран Дамњановић
203.	Министарство привреде – Дирекција за мере и драгоцене метале	Драган Пантић
204.	Министарство одбране – Генералштаб Војске Србије	потпуковник Урош Алашевић
205.	Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије	Владимир Јањић
206.	Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије	Катарина Жарковић
207.	Министарство рударства и енергетике	Стефан Србљановић, државни секретар
208.	Министарство рударства и енергетике – Сектор за међународну сарадњу и европске интеграције	Марија Роловић

Списак представника институција укључених у процес националне процене ризика

Представници		
	Институција	Име и презиме
209.	Градска управа града Београда – Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове	Владан Ђешнић, д.и.а.
210.	Градска управа града Београда – Секретаријат за урбанизам и грађевинске послове	Весна Јовановић
211.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Сектор пољопривредне инспекције	Теодора Јаковљевић
212.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Сектор пољопривредне инспекције	Предраг Вукчевић
213.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Зоран Маринковић,
214.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управа за аграрна плаћања	Милица Павловић
215.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управа за аграрна плаћања	Миња Радовановић

Приватни сектор

Привредна комора Србије	Катарина Оцокољић
Привредна комора Србије	Владимир Ђорђевић
Привредна комора Србије – Удружење факторинг	Тања Курсор
Удружење осигуравача	Бранко Дмаљановић
Удружење осигуравача	Бојан Рељић
КЛАСТЕР некретнине	Дамир Борић
КЛАСТЕР некретнине	Ненад Ђорђевић
Удружење банака	Сања Томић
Асоцијација туристичких агенција ЈУТА	Александар Сенчић

ISBN 978-86-81546-20-8

